

729/487 2/Сремъ

итъръ Йонковъ

КР 9416-329
УСС

ИСТОРИЯ

на

СЕЛО СРЕМЪ

ЕЛХОВСКА ОКОЛИЯ

572.9(487) Сремъ

80-844

77 дарован
г. Срем
"Сремско"
Ямбол
18. III 1940
Директор: Д. Стойков

Д. ЙОНКОВЪ

5729/4972/ Срем
205

ИПВ. № 1767

КНИГА

за

СЕЛО СРЕМЪ

ОКОЛИЯ ЕЛХОВСКА

Д. Стойков
Ямбол

1939
ЯМБОЛЪ

9416-329

Кр 1166 5.5

Предговоръ

На 66 години същъ, залъзявтъ.

Направихъ възпоминание за миналото на дядо си. Искахъ да зная за миналото му. Отъ гдѣ Ами, следъ още толкова време, ще се забрави и това, което може да се знае.

Градоевѣ си иматъ книги за миналото. Защо да няма и моего родно село? Бъдещитѣ ни поколения ще поискать и тѣ да знаятъ нѣщо за родното си село, за миналото му, но то ще бжде въ мракъ. Това бѣ простано на неукитѣ и подъ робство наши родители и предци. Но за днешната интеллигенция — учители-пенсионери, — ще бжде престожно нехайство.

Като непосредственъ свидетель, и отъ сведенията, които можахъ да събера отъ старци, написвахъ настоящата „Книга за село Сремъ“.

Изнесенитѣ факти за похвали и укоръ сж безпристрастни. Нека да послужать за назидание на бъдещитѣ поколения и общественици, та да се стремятъ да творять само добро за себе си, народъ, селото и държавата.

Д. Нонкова

Заселване

Селото Сремъ преди 380 години, къмъ 1550.—1560. год., е било построено на дѣсниа брѣгъ на р. Тунджа, по южния склонъ на бърдото „Взхти лоза“, мѣстността „Юрта“. И до днесъ личатъ остатѣци отъ огради, керемиди, черниши, лозя и др.

Отъ единъ турски документъ за мѣра, издаденъ преди 370 години, селото се казвало „Геранъ Серемъ“, което название подхожда на мѣсторазположението му — днѣшни ливади (водно мѣсто—протѣтриво). Следъ време, първата половина отъ названието се и изхвърлила, а е останала втората половина „Серемъ“, която за по лесно употребление, постепенно се е изменила, като се изхвърлила буквата е и получило днешното си име с **Сремъ**.

Има и друга легенда, че селото носи името на друго село Соемъ на югъ отъ гр. Одринъ, на лѣвия брѣгъ на р. Марица, отъ което частъ отъ жителитѣ сж се преселили и основали селото. Когато минавала сватба отъ едното за другото село, презъ гр. Одринъ, чаршията се затваряла отъ гулюшитѣ сватбари. Може да се предположи, че преселването е станало и обратно (имаме още родове въ гр. Одринъ).

Допустимо е и следното произхождение на името:

Географски сегашното село е разположено на единъ завой на р. Тунджа, приличенъ на *Стреме*. Вѣроятно е произхода на името да произлиза отъ *стреме*, впоследствие станало *Сремъ*.

Презъ селото минава пътьтъ (джедето) Одринъ—Ямболъ.

Честото преминаване на гурски войски и грабежитѣ имъ, и по после и золумитѣ на кърджалчитѣ, е накарало жителитѣ на селото да прибѣгавтъ презъ р. Тунджа къмъ лѣвия брѣгъ, за да се укриватъ въ гжстата гора. Рѣката е била пълноводна безъ мостъ, мъчно се преминавала. Пралили съ временни колиби. Като видѣли, че мѣсточахожденieto помага за запазването имъ отъ нашествия, тогѣва всички се преселили на сегашното мѣсто, лѣвия брѣгъ на р. Тунджа, като вмѣсто колиби, построявали си постоянни кжщи. Първитѣ кжщи били построени въ политѣ на билото „Кѣйрака“, които до скоро служиха за жилища. Георги Блевъ — бившъ учитель, разправя, че дѣдо му Христо Блевъ, който е живѣлъ 120 год. и умрѣлъ преди 56 год, разправялъ че помнилъ кжщи и др. сгради на старото село и новопостроенитѣ колиби, — фактъ, който потвърждава, че заселването на сегашното мѣсто е станало около преди 170 години т. о. около 1770 година

Мѣстоположение

Разположено на завоя на лѣвия брѣгъ на р. Тунджа, къмъ южната му страна, а отъ изтокъ и северъ бърдата „Кайръка“ и „Папунека“, го запазватъ зимно време отъ студенитѣ вѣтрове, а рѣка Тунджа, лѣтно време дава прохлада. Съ

своитѣ черничеви градини край южния му край, овоцитѣ дървета въ всѣки дворъ, стройнитѣ керемидени сгради (нѣма ни една сграда покрита съ слама), новопостроенитѣ красиви къщи, общински

Изгледъ отъ с. Сремъ

домъ, кооперативната сграда, училището, планиранитѣ улици, чиститѣ дворове, спретнато оградени съ каменни огради и тръни, гостоприемнитѣ селяни, приветливи и услужливи, внимателни, плюсь вкусната сомова риба, — всичко това прави пътника-посетителъ да си отива съ отлично впечатление.

Землище

Землището на селото е около 40.000 декара.

Презъ него минава р. Тунджа. Притоцитѣ ѝ тукъ сж рѣкитѣ: Меделикъ, Селско Рѣка, Сърджа-дере, Дармандерска и др. малки рѣчици.

Границитѣ на землището сж: на югъ с. Лесово (Урумъ-беглий). Съ него владѣемъ на общо ползуване мѣстность между дветѣ села, по силата на резни документи и спогодителенъ протоколъ № 6 отъ 22 III. 1903 годъ съ Лесовската община, подписанъ отъ всичкитѣ общ. съветници и съгласието на Сремската община, съ който протоколъ се признава, че в общо владѣние отъ незапомнени времена, служеше за пасбище и гора на общо ползуване отъ дветѣ села. Мѣстото, мерата, гората и нивитѣ се заключаватъ въ следващитѣ гра-

нищи отъ къмъ с. Сремъ: на северъ, „Червения гьолъ“, презъ пжтя, ходящъ отъ с. Лесово за с. Сремъ, до „Кюстарлъкъ“; отъ тамъ къмъ р. Тунджа — „Камбуровото дере“, до пжтя край нивитѣ на р. Тунджа. Отъ къмъ с. Лесово, започва на югъ отъ р. Тунджа, по течението между „Коджа-тепе“ и „Градишето“, нивата на Димитъръ Киряковъ, отъ тамъ до нивата на Георги Чапкъновъ, находяща се на Градишкия ржтъ, отъ тамъ на горния северенъ край „Черковната нива“, находяща се на горния край на тепето — „Дебелия ржтъ“. Отъ това тепе взима права линия до кръстопжтя; къмъ северъ между нивитѣ на Димитъръ Господиновъ и Демиръ Минковъ; отъ тамъ по права линия, презъ нивата на Димитъръ Жейновъ, до нивата на Стоянъ Василевъ (циганската), находяща се презъ пжтя, ходящъ отъ с. Лесово за с. Сремъ.

За това общо владение се правиха опити за подѣлба. При добра воля и съ отстъпки благоразумието трѣбва да наддѣлѣе, та да не се харчатъ излишни пари по сждилищя. Една частъ отъ гората е запазена за стро оохранителна, което е раздора. Това общо мѣсто е било голѣма гора съ дебели дърва. Една частъ е изкоренена за ниви и дървата изгорени на клади, друга опустушена отъ брадвитѣ на тия села най-вече въ партизанско време.

Граници съ с. Мелница (Дермендере)

И тукъ границата е съ общо владение по силата на единъ изпълнителенъ листъ № 10,692 отъ 25. XI. 1906 год. на Върховната горска комисия при Пловдивския апелативенъ сждъ, въ заседанието ѝ на 30 май и 4 юни 1906 год. Решението е: *Отменя решението на Сливенския окр сждъ № 351 отъ 11. XII. 1901 г. и вмѣсто него постановява: „Бѣгталъка“ — гора, „Кара-борунъ“ съ граници: „Червения гьолъ“, „Абузъ дере“, по продължението му до „Червения бръгъ“, отъ тамъ по „Безименното дере“ до р. Дермендерска до пресичането ѝ съ „Карталъ дере“, после „Дълбокъ долъ“, и пакъ „Червения гьолъ“ се оставя на общо ползуване на жителитѣ на с. Сремъ и с. Мелница.*

На 23 октомврий 1937 год. Кметския намѣстникъ Колю Ангеловъ на с. Сремъ съ Кирилъ К Динчевъ на с. Мелница съ съдействието на първенци на селата направиха спогодбата, а централнитѣ общински кметове Ст. Коцовъ и Камиларовъ, като представители на с. Сремъ и с. Мелница, подписаха спогодителенъ протоколъ, одобренъ отъ общинскитѣ съвети съ граници: отъ долния край на „Църковната нива“ на с. Мелница, презъ пжтя на камена „Борунъ“, по билото на водо-

раздѣлѣ по върхо; поставена е купка, отъ която се виждѣ триаголничната пирамида № 947, отъ тукъ отива въ лѣво право на пирамидата, която е най сигуренъ и траенъ граниченъ знакъ. Отъ нея покрай източния край на нивата на Илиа Г. Илиевъ отъ с. Сремъ, излиза на върхчето между нивата на Илиа Г. Илиевъ и Бяю М. Блевъ отъ с. Сремъ, отъ нея прави малка чулка въ дѣсно, минава презъ срѣдата на нивата на Бяю Митевъ и все по източния край на гората стига до нивата на Динко Г. Терзиевъ, отъ кждето напуща гората, минава презъ нивитѣ, излиза на върха на естествената могилка, край нивата на Петъръ Ст. Михайловъ, отъ тамъ по права линия на югъ, праго на главата на „Джендемъ дере“, като излизе на срѣдната точка между „Червенна гъолъ“ и „Карталъ дере“ на долния край на нивата на Георги М. Пенчевъ отъ с. Сремъ.

Освенъ това: 1) Жителитѣ на с. Сремъ отстѣпватъ на жителитѣ на с. Мелница да изсекатъ отъ собствената имъ гора мѣстността „Червената шума“ около 60 декара — веднѣжъ само презъ 1938 год., като за въ бъдеще гората си остава пакъ собственостъ и владение на с. Сремъ. 2) Жителитѣ на с. Мелница, разрешаватъ на жителитѣ на с. Сремъ за винаги да свалятъ на водопой едрия си и дребенъ добитъкъ на р. Карталъ дере, презъ всѣко време на годината, когато нивитѣ сѣ празни, като вървущка пакъ покрай „Джендемъ дере“ или Дълбокого дере“.

Похвално! Разумътъ надѣля! Стига умраза, глоби!

Граници съ с. Гранитово (аджилово).

На северъ граничимъ съ р. Дермендеренска.

Граници съ с. Княжево (Шахлий).

Съ жителитѣ на с. Княжево още отъ Румелийско време се водѣше дѣло за споръ на гора между дветѣ села. Презъ 1883 год. Сливенскиятъ Департаментски смдъ издаде решение, като описва границитѣ между с. Княжево и с. Сремъ, осжда последнитѣ Започнаха се гонения. Станаха побоища, счупени глави, ржце. Почна се умраза, която и до днесъ продължава между дветѣ села, че дори не се женягъ момъ за ергени отъ тия две села. Напоследъкъ жителитѣ на с. Княжево станаха агресивни. По разни начини се създаваха балталъши отъ горитѣ на с. Сремъ, като ги изсичаха набѣ же, крадишкомъ. Станаха побоища и убийства. Властѣта въ повечето случаи помагаше тъмъ, в насъ тормозеше.

Гонѣха овчеритѣ и говедаритѣ, съставяха имъ актове и

налатаха голѣми глоби. Премѣстваха точкитѣ на границитѣ къмъ наше землище и др.

Презъ 1927 год. с. Княжево поиска комисия, да разграничи мерата между дветѣ селва.

Назначената комисия дойде, безъ предварително да се съобщи на Сремци да се явятъ съ свидетели, а се поканиха сутринята въ 8 часа, когато княжевци се явиха съ свидетели отъ околнитѣ села.

Комисията опредѣли съ протоколъ отъ 30. VI. 1927 год. границитѣ тамъ, гдето мича кмата имъ—започвайки отъ северния край на „Кралевата каба“ по въздушна линия, безъ всѣкакви естествени граници, които премѣстиха главната — естествена точка „Дучо каба“ къмъ нашето землище въ дере, едно кашлица около 2 декара. Тая граница, 1½ клм. въздушна линия до с. Срѣмъ, а отъ Княжево 8 клм., се заби като ножъ въ гърба ни. Трѣбваше да се разпрѣстне чардата говеда и овцетѣ на селото, понеже не оставя мѣсто за тѣхъ.

Недоволни, Сремци обжалваха тоя протоколъ предъ Пловдивския Апелативенъ Сждъ, образува се гр. дѣло № 9 928 г. Заведе се дѣло за 2,000 декара мѣра която се оцени предъ сжда минимално, за да се избѣгне голѣмо мито; обаче адвокатътъ на Княжево поиска комисия отъ вещи лице, която да оцени тая мѣра. Назначенитѣ отъ сжда лесничей и агрономъ оцениха по 1,000 лв. декара и сждътъ поиска 100,000 лв. мито да се внесе въ 15 дневенъ срокъ. Това бѣ коза на адвоката Не внесени на срокъ, дѣлото пропада. Но, Богъ помогна на правдата. Сремци продадоха лютоно по 100 лева клг, и тия пари събраха въ една седмица, плюсъ 50,000 лв. депозитъ за спиране сѣчището на гората, която Княжевци бѣха опредѣлили за сѣчище. Макаръ и да имаше заведено дѣло. Княжевци сѣчеха гората Изпроводихме делегация предъ лесничея, но последниятъ бѣ въ услуга на Княжевци, като ни заблуждаваше подъ разни предлози и се продължи сѣченето. Делегацията въ София издействува отъ Министерството спирането на сѣчището, но лесничеятъ все намираще начини, че не получилъ телеграмъ и пр. и все на спираше сѣчѣта. Веднѣжъ спрѣ сечѣта, за да я поднови втори пътъ, като „почистване участъка безъ бравди“ а то бѣ фактически сѣчъ съ брадав.

Търпението изчезна. Единъ денъ, въпреки заповѣдта на кмата, младежитѣ отидоха; срещнаха се съ Княжевци въ участъка и разрѣшиха въпроса съ счупени глави и кола. Участъктъ се запази.

Следъ огледа на Пловдивския Апелативенъ сждъ на ?

май 1931 г. на самото спорно място, и разпита на свидетелите на двете страни, съдът със резолюцията си № 1207 от 25 V. 1931 г. по дѣлото издаде изпълнителен листъ отъ 25 май 1931 г. по това гр. дѣло № 9 928 г. споредъ който се признава правото на жителитѣ на с. Сремъ, Елховска околия, на изключително ползуване и владение отъ гората и горското пасище подъ названието: „Кривола.—Керезлии и Куза“ отъ около 2,000 декара при граници: Отъ пладницето „Аи Бурунъ“ при р. Тунджа на западъ по сухото дере (Кодытъ дере) до „Дучовата каба“ отъ тамъ до Шахлийскитѣ лозя по водослива на срещуположното Сухо дере съ Сарджа дере, отъ тамъ по Сарджа дере срещу течението му, до „Пайчевия Игрекъ“, отъ тамъ на югъ по „Поща Июлу“, покрай „Дѣдо-Желевия Гьоль“, отъ тамъ на източно по вопоразлѣла до владението на Сарджа дере, пресича дерето Сарджа дере при водослива съ дълбокото дере, и по дълбокото дере на изтокъ презъ „Каракечанскитѣ колиби“ до началото на „Кривевото дере“ до Кралевата воденица на р. Тунджа и отъ тамъ срещу течението на р. Тунджа до първата точка—осъжда Шахлийската сѣщина да отстъпи и предаде на Сремската община на владението и ползуването горе описаната гора и пасище, както и да заплати 140,800 лв. за съдебни и дѣповодни разноски въ тази инстанция.

Княжевици подадоха касационна жалба, но и Касационния съдъ потвърди Апелативното решение презъ 1933 г. Безсилни се домогнаха до новъ аргументъ измислиха съществуването на документъ въ тяхна полза и поискаха ревизия на касационното решение. Предъ съда се установи, че въпросния документъ е билъ известенъ на Княжево, тъй като е приложенъ къмъ друго дѣло между двете села за частъ отъ мѣра общо владѣние между Сремъ, Княжево, Синалово и Дуганово. Презъ 1934 год. Касационния съдъ остави безъ послѣдствие исканата ревизия и ги осъди още на 40,000 лв. разноски. Съ това се свършиха дългитѣ свади и спорове между тия села.

Предаденъ изпълнителен листъ на Елховския съдия-изпълнителъ, образува изпълнително дѣло № 1461/931 г. и съ протоколъ за въвеждане въ аладение на недвижими имоти, на 24. IX. 931 г. въведе въ фактическо владение Сремската община на самото мѣсто, съгласно изпълнителен листъ, като се поставиха трайни знаци — купчини. По тѣзи дѣла пишущия тия редове е присъствувалъ въ съда при разглеждането имъ при всички инстанции, като е давалъ на адвокатитѣ нужнитѣ сведения и пояснения. Така по тия дѣла свѣици внесоха 100,000 лв. за мито, 50,000 лв. за обезщетание

сѣчището и около 150,000 лв. за адвокати, свидетели и др. разноски — всичко 300,000, леве, която сума погрѣчи много за благоустройството на селото, водоснабдяване и пр.

Граници съ с. Дуганово

Граничимъ на северо-западъ съ общото владение на мѣстността „Церека“ на 4-тѣ села: Сремъ, Княжево, Синапово и Дуганово. Съ землището на с. Дуганово отъ „Церека“ до р. Меделикъ граничимъ споредъ карта за комасирането му.

Граници съ с. Ново-село

Допираме се съ малка граница, до „Ирми дере“.

Граници съ с. Устрѣмъ (Вакъвъ)

Границата е р. Мидиликъ до р. Тунджа.

Родословие

Най-старитѣ къщи сж построени край бърдото „Кайрака“. Тамъ сж заселени родоветѣ: Миховъ Костовитѣ, Проданчетата, Парашкевци, Данаветата, Мусевци. Следъ тѣхъ продължава да се строи къмъ западъ и се увеличава съ родоветѣ: Гурманята, Каратанастъ, Бакюви, Карайовчевци, Гявурята, Мерджинята. По на западъ се явяватъ родоветѣ: Малкъ Йорговци, Гечевци, Кечеджиевци, Менолчеви Двороватѣ сж били по рѣдки и голѣми, за да станатъ после по на 2—3 двора.

Днесъ най-старитѣ жители сж: Джена Костова Сулева—92 г., Мишо Стойковъ—92 г., Вела Иванова—89 г., Елена М. Павлева—89 г., Зѣфира Желѣзкова—88 г. Последната е дъщеря на Христо Баевъ, който живѣ 120 години. Помня го.

Старини

Долното „Грдище“ до р. Тунджа. Има „Кале“ за отбрана. Личатъ още стенитѣ му отъ тухли квадратни съ 30 см. страна, зидани съ варъ. Не е запазено, нито проучено. Легендата говори, че отъ върха има около 300 м. подземень изходъ до р. Тунджа за взимане на вода при обсада.

Въ мѣстността „Възкашното“ има още стена отъ ограда на чаркова. Намиратъ много пари, стрели и др. Има още коречи отъ лоза, дребни керемиди, камъни.

Било е селище, градъ Бинъкой. И тукъ запазено и непроучено.

„Дрънци дупка“ дълбока 20—30 м. Подъ нея тече рѣка — вжидя се и оттича около 200 м по-долу изворъ наречень „Домузъ бунаръ“, защото пустнали прасе отъ горе — излѣзло на извора. Сега на тоя изворъ е направень монастыръ.

Подземни богатства

Селото има хубави кариири за каменни огради въ мѣстноститѣ „Мустефичка“ и „Вахтитѣ лозя“. Въ мѣстността „Стената“ има мраморъ. Каменари вадятъ за надгробни плочи.

Презъ 1934 год. се даде на концесия на единъ чехъ, но не може да се узакони. Въ бждаше не бива да остава това богатство неизползувано. Има запазени периметри за желѣзо и др. минерали на изтокъ отъ селото, мѣстността „Върбата“ и др. За каменни вжглища и др. минерали въ мѣстността „Селска рѣка“ и „Лозята“.

Въ мѣстността „Кривола“ и „Влахо дере“ тази година се откри каменна карьера на ситень здравъ гранитъ, отъ к ѱто се правятъ пважни блокчета за постилане пжтища и улици. Интересътъ на работницитѣ-селяни бѣ голѣмъ. Тая зима работиха за прѣвъ пжтъ около 50—100 души, разкриваха на разни мѣста кариири за пжмета, които се изнасятъ съ кяруци за гр. Елхово. Обещава да бжде голѣмъ приходоизточникъ и поминъкъ за работницитѣ селяни и общината. Последната отдаде карьерата на предприемача Хр. Теневъ

Поминъкъ

Съ увеличаването на населението се е увеличавала и площта на нивитѣ, чрезъ коренене на горски мѣста, до освобождението. Стѣли сж зърнени храни и бобъ. Храната е била достатъчна. Продавали бравина въ гр. Одринъ на пазаря „Унъ Капанъ“ по 30 — 40 пари оката, а презъ Румелийско време по 40—60 пари оката, бобъ 30 пари. Купували сж маслини по 2 гроша оката, захаръ 2—3 гроше; лимони 5 — 10 пари, риба хамсия, обуща и пр. Ходѣха „бризгяни“ изъ сѣлото съ чували пълни съ кърпички, коприна, конця, боя и пр. и викаха съ гласъ иприне!.. Сжщо и „ганозлии“ съ коне продаваха: сапунъ, шарланъ, червень пиперъ, риба и пр.

Мерата сж изобилна паша и вода, позволяваше развитието на скотовѣдството. Имаше скотовѣдци съ 30—40 едри добитѣка (Петъръ Ванковъ и др.). Сжщо и овчари 100—200 овце (Коста Гечевъ и др.). Скотовѣдството е било на почитѣ — възпѣвано въ пѣснитѣ.

Следъ Румелийско (Съединението) населението се уве-

лични, нивитѣ отслабнаха, а работеха първобитно. Паднаха градушки 7 години наредъ. Застраховки нѣмаше. Населението обедня и задължня, Всѣка къща гледаше да си създаде страниченъ приходъ, Образуваха се чети люлгерски, които ходѣха и по други села да работятъ. Ставаха слуги земеделски, овчери, други се изселваха отиваха по градове и села. Така въ 1882 г. се изселиха: Христо Н. Гърчето, Желѣзко Телибизовъ, и др. въ с. Чалж-махле, Провадийско. Въ 1901 г. се изселиха: Таню Беевъ, Митю Чаршара и др. въ с. Кованлъкъ, — а презъ 1923 г. сѣщо тамъ — Бюю Христовъ, Хр. Яневъ и др., а Колю Желевъ — въ поробена Добруджа.

Като послушни, при военната служба младежитѣ се стараеха, да бждатъ произведени за началствующи. Голѣмо число подофицери имаше въ 29 полкъ и за куриозъ го наричаха „Сремския полкъ“. За вкратностъ и боеви отличия, произведени бѣха въ офицерски чинъ Христо Теневъ, Георги М. Поповъ и Георги К. Гакевъ. Мнозина постъпиха, полицейски, горски, митнически сгражари, учители, писари.

Годината 1891 бѣ рекордъ на глада. Сремци ялеха царевица и ечмикъ. Много пари вземаха отъ гърците Папазовъ и Чаушевъ, по 28% лихва. Баща ми ги раздаваше. За хране ходиха съ коля да купуватъ отъ с. Войника, Попово и др. Сѣщо гладна бе и 1937 год. Много тсрби брашно се купиха.

Едва следъ войнитѣ 1912—1916 г. започна да се произвежда тютюнъ, който се продаде въ 1916 год. по 25 лв. кгр., а въ 1927 по 100—120 лв. кгр., а храната-зимница по 400—500 лв. кило. Поради тия цѣни (инфлацията на левъ) населението си изплати задълженията. Облѣкоха се добре съ каплами и ботуши, сѣщо и женитѣ съ каплами, скъпи обуша и чумбери. Мнозина направиха двуетажни къщи. Нарекоха ги „борекетлии години“. Въведоха се и други култури: фьстъци, чесънъ. Памукъ започна да се сѣе въ по-голѣмо количество. Други посадиха черници (1900—1912 г.) имаше 45 грдини. Пашкулитѣ се продаваха отъ 3 до 120 лв. килограма.

Следъ 1930 г. спаднаха ценитѣ на земеделскитѣ произведения, неурожая — настъпи криза, която създаде въ 1934 г. закона за О. Д. З Кредита.

Занаятчий имало: Иванъ Мутафчията — човалджия, Анастасъ Костадиновъ, преселникъ — бакалинъ. Забогатѣлъ, но благородникъ. Когато затваряли въ оборя селянитѣ за данъци, той развързвалъ кесия и плащаль всички данъци и осв-бождавалъ длъжницитѣ. Остави голѣмо домочадие, 2 дюкяна, ниви: Хаджи Никола Калчевъ — бакалинъ търговецъ, остави

имотъ и родъ, Василь Поповъ — бояджия-бакалинъ, Хаджи Михалъ—бакалинъ, обранъ отъ черкезитѣ, Стоянъ Станковъ—

Христо Теневъ
заасень офицеръ, търговецъ

да топи мазнината. Помня тия кандила. Употрѣбяха и лоени свещи. Преди освобождението вмѣсто кибритъ употрѣбяха чакмакъ и праханъ — овчаритѣ до днесъ го употрѣбаватъ въ кожени кисийки. Фанери имаше отъ сгъната като цилиндъръ книга, вътре съ лоена свѣщъ. По преди туряха кандило въ шиникъ или бакърче да свѣти на харманя, а за запалване свещта когато се отиде въ обора — носеха главня огънь. Следъ освобождението излѣзе газиничето, а после лампитѣ. Сжшо собитѣ тогава се появиха. Презъ Европейската война пакъ употрѣбяхме кандилцата съ лой и шарланъ, сжшо и лоени свѣщи. Нѣмаше газъ. Употрѣбяхме и карбидни лампи.

Носия

Въ най-старо време всичко потрѣбно за дрехи, ризи, черги се приготвяваше отъ ржка. Шевни машини нѣмаше. Нѣмаше и днешнитѣ дараци за влачене на вълна. Тя се вла-

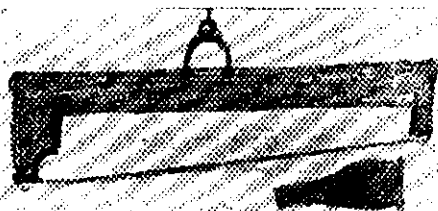
кръчмаръ още приживѣ изгубилъ; Хр. Манолчевъ, х. Иванъ х. Николовъ—кръчмари. Почти всички кръчмари още приживѣ видѣха края на професията си, а децата имъ заработиха земедѣлие. Ст. Михайловъ — праматаринъ, Хр. Теневъ, отъ малкъ слуга, отъ войникъ ства капитанъ. Следъ войната започва манифактура и колониалъ. Съ голѣмъ трудъ спечели, става милионеръ. Сега върши и друга търговия. Сега нови кръчмари сѣ: Г. Баевъ, Ив. Ал. Хаджиевъ и П. Костадиновъ.

Имаме терзии-абаджи: П. Вичевъ, П. Каравѣевъ и др.

Отопление. Преди освобождението въ огнише о голѣмъ купъ дърва гори въ широката баджа. Желѣзно кандило, прилично на лъжица, съ лой и масъ и фитилъ отъ памукъ, саѣти. Туря се вжленъ

чеше на даращи съ 40 — 50 зжби, забити на дъска дълга 10 см., наредени на 2 реда. Набодваха вълната възъ тѣхъ и отъ страни съ дветѣ ржце се изтегляше, това се повтаря нѣколко пжти, догде се очисти отъ дре'а (мѣхътъ). После ги правеха на пластове и кждели, които приаъряваха на хурка и предѣха на вретено. Тия даращи ги правеха циганитѣ. После излѣзоха „Юрюшкитѣ даращи“. Тѣ сж съ ситни зжби, подобно на днешнитѣ даращни зжби по валяцитѣ, но тѣ бѣха слаби. Зжбитѣ бѣха набити на две четвъртити дъски на голѣмина 30 см. Туряха вълната помежду имъ и ги търкаха, кжсаха вълната докато се почисти

Памукътъ пѣкъ го биеше „драндаринъ“ съ лжкъ, дългъ 2 метра, по него опѣнате дебела струна (корда) която

Лжкъ за биене памукъ

се биеше съ дървентъ токмакъ. Кордата прелѣше и разпрѣскаваше памука на ситно. Убутиятъ памукъ се правеше на топки.

Ваденето на памука отъ семето ставаше съ чекрици отъ дърво Едѣа къмъ 1910 г. изъ нашия край се появиа даращи и магани, сжщо и сла-

Лжкъ за биене памукъ и ярена

бата вълна (ярената) дрънкаха за да правятъ плѣсти. Разтилаха вълната на една черга около 3—4 кв. метра, толкова колкото искаха да стане голѣма. После я увиваха цилиндрично, валяха я съ ржце напредъ, назвѣцъ по дъска или лесото на колата, като я поливаха съ топла вода, докато се затвърди. Плѣсти се правѣха за лежане на дебело, вмѣсто днешнитѣ дюшаци. Подаряваха ги и като чеизъ на младитѣ булки. Съ плѣсти се сдобиваха по заможитѣ — овчаритѣ. Въ село нѣмаше кровати (желѣзни) за лежане. Само учителитѣ и писаритѣ си правеха кровати съ дървени крака и дъски. Азъ като учителъ съ такъвъ кровать си служехъ. Следъ Европейската война яче нвводниха Азъ имамъ 6 кровати. Мисго домакинства вече иматъ желѣзни кровати, а почти всѣка кжща вече има дървентъ. По преди лежаха на пода върху постланъ хасъръ, възъ него козекъ или плѣсть. Покривкитѣ бѣха черги, а сега и юргани.

Въ старо време носията е била като днешната, но грубо скршена, грубо изработена отъ дебелъ саморжченъ платъ. По ржбоветъ ушивали гайтанъ или безъ гайтанъ. Последниятъ се правѣше отъ ржка—грубо, дебелъ. Гащитѣ, грубо скрсени ушивали съ по 1—2 реда гайтанъ или безъ такъвъ; също и аджамкитѣ и бедемчетата (кжсетата). Днесъ гащитѣ шиятъ съ фзбриченъ гайтанъ, ржбоветъ по 3—5 реда а на крачолитѣ 10—15 реда; също и аджамкитѣ и кжсетата съ по 15—20 реда гайтанъ, пояситѣ бѣха черни, после червени, сега възшарени. Бѣли вътрешни (долни) гащи не носѣха. Лѣтно време носѣха платнени гащи, вапцани съ шикалки. Ямурлуци, вби и джубета носѣли бѣли, бозави, каго вълната, по после ги бсядисвали съ черна боя отъ основи кори. Съ тѣхъ бждисвали и сукманитѣ. Последнитѣ сега вапсватъ съ синилъ. За шапки носѣха вълкени пластини възъ тѣхъ навити черни шалове.

Мжжетъ не си стрижеха коситѣ. Бръснѣха си главитѣ отъ предъ — горната частъ, а задната плетѣха на дълга дебела плетка до поясъ. Помня дѣдо Вълю носѣше такава плетка и съ брада наричаха го Вълю „Плетеника“. Обикновено старитѣ хора си оставяха бради, зякъ за уважение. Чорбаджи бакали носѣха подвръзки подъ колѣно. Презъ и следъ Освободителната война се хвърлиха шаловатѣ съ дългитѣ пискули и остригаха дългитѣ коси. Тогава руснацитѣ задължително ги накарали да се стрижатъ. По късно изоставиха се и брадитѣ, та да дойдемъ до днешно време да бръснемъ и мустацитѣ, а нѣкои и коситѣ. Както мжжатѣ, така и женитѣ не се тоалираха. Мжжетѣ носѣха царвули отъ волска кожа не бръснати, после посипваха съ стипце за да омекнатъ. Завиваха на краката си бѣли навуца високи съ черни вржи, или тѣми. Обуца купуваха отъ гр. Одринъ, попски постали, или калеври (плитки обуца), женитѣ—чехли и месткузи, (тънка кожа юфтъ). Обуваха ги съ терлици, цвѣтни или лапчунни, а мжжетѣ носѣха калцунни до колѣнитѣ. Женитѣ носѣха джубета съ ржжави; салтамарки, сукманъ и поясъ съ тъкани престилки. Както и днесъ коситѣ плетѣха на тънки 15—20 броя дълги плетки. Дългитѣ коси се предпочитаха. Следъ освобождението мжжетѣ започнаха да носятъ по солидни обуца: копчелии постали, шифали съ ластикъ, дори и ботуши, наследство отъ руситѣ. Женскитѣ дрехи започнаха да правятъ съ повече шарила—финета (тевтикъ). Започнаха да шиятъ престилкитѣ съ лжкагици или да ги тъкатъ. Гѣ сж толкова красиви, че ги търсятъ и въ музея. Шиеха голѣми шитета на сукманитѣ, а сега по-малки. Започнаха да сѣр-

мосватъ бѣлките. Пазвитѣ и до днесъ шиятъ съ тифтикъ, а вече последниятъ се замѣства съ „бомбака“. За ржкови носѣха разни сини, шарени басми, въ послѣдствие разни кади фатѣ, копри нени, плюшове, до като дойдемъ до днешнитѣ зебелинови салтамърки.

Баба Антича

Павлевица Маркошката съ внучетата

Следъ освобождението започна *къ* се употрѣбнва бѣлило, до като днесъ употрѣбняватъ разни пудри и червила. Започнаха да носятъ и чадърчета, обуша съ тънки токчета. Женитѣ носѣха пералки, *фесъ на главата подъ булото*. Момитѣ носеха пелажи отъ мънгърчета на заднитѣ части на бута, сжщо космянки плетени преждела, подбратки отъ маниста, бабка надъ челото отъ алтъни или мангъри и пелуди надъ дветѣ

страни отъ мангъри. Сега се носятъ още върви отъ алтъни на шията. Въ ствро време употрѣбняваха за забрадки марами тъкани саморжчно, въ послѣдствие носѣха тюлбени, а днесъ скжпи вълнени фабрични чумбери (лахори) по 200 лв.

Селска носия

И днесъ момитѣ си правятъ сукмани съ бѣлки и сърме, а за

сѣха разни сини, шарени басми, въ послѣдствие разни кади фатѣ, копри нени, плюшове, до като дойдемъ до днешнитѣ зебелинови салтамърки. Момитѣ преди и следъ Освобождението нѣмаха червила-лице то естественна красота.

поли шиятъ съ тефтикъ разни видове като за моделъ взематъ разни рисунки. Също и пазвитѣ съ бумбака, иматъ разни модели.

Следъ освобождението ергенитѣ носѣха кожени шапки, а днесъ повечето съ каскати. Вече доста и отъ двата пола се облякоха въ гражданска носия. Поповетѣ носѣха дълги вълнени раса, дълги коси, навити на главата подъ килимъватъ, и голѣми бради. Тѣмъ не се позволяваше да се стрижатъ. Напоследъкъ вече свещеницитѣ си подстригватъ коси и брада.

Свирни.

Въ турско време свиреха съ гайди, кавалъ и свирки. После се употребяваше дваулъ съ зурла. Днесъ гайди, кавалъ и цигулка. Още преди Балканската война 1912 год. се появиха грамсъфони На дюкяна на Стоянъ Михайловъ свирѣше грамфонъ. Чудеха се женитѣ какъ пѣе? Чедо излѣзъ да те видя! „Баба Иванца Патричката съ плачъ викаше“: „Каква майка те е родила“? После наводнича и отминаха, за да дойде до 1937 год. въ село да се купи отъ Коста Калчевъ, общ. бирникъ, радиоапаратъ, а следъ него купи и читалището, за да се чудятъ бабитѣ, какъ така! Презъ и следъ войнитѣ нашата селянка затворена въ кѣщи и работа на полето, има щастието да види придобивкитѣ на науката: грамсъфони, прожектори, автомобили, цепелини дори и слуша радио, което безспорно повлия за културното ѝ повдигане.

Имоти.

Следъ освобождението най вече въ началото на настоящия вѣкъ, имотното състояние се много увеличи. Отъ кѣщи низки похлопени, безъ прозорци, и въ робството се освѣтляваха отъ баджата и малки душки на покрива, днесъ, ако не желѣзанъ, то дървенъ креватъ ще видишь въ всѣка кѣще, желѣзна кола, каруци, плугове и пр. Ето имотното състояние на селото къмъ 1838 г. отъ официални данни:

Имоти	Декара	Оценка	Данъци общински
Ниви	15,493	7,000,000 л.	110 000 л.
Ливади	240	50,000 л.	4 000 л.
Зел. градини	6	6 000 л.	180 л.
Чер. градина	43	86 000 л.	900 л.
Лозя	287	700,000 л.	6 000 л.
Част. гори	35	15,000 л.	400 л.
Овощ. градини	14	40 000 л.	300 л.
Ниви въ др. земл	2,000	1,000 000 л.	20,000 л.
	18,118	8,897,000 л.	141,780 л.

Всички тия ниви сж недостатъчни, за да се изкара достатъчно храна за ядене, посѣвъ и добитъка. Всяка година половината селяни купуватъ храна за ядене. Причина за недостига е, че нивитѣ ослабнахъ, а обработването е примитивно Декара два 80—100 кгр. зърно.

		Сгради:		Инвентаръ:	
		Броя	оценени	Броя	оценени
Къщи	327	—	8,000,000 лв.	Коли	240 — 350,000 лв.
Плѣвници	140	—	150,000 "	Орала	250 — 40,000 "
Обори	300	—	300,000 "	Плу-ове	4 — 4,000 "
	767	—	8,450,000 "	Трупки жел.	180 — 60,000 "
Мелници	3	—	453,000 "	Веялки	80 — 160,000 "
	770	—	8,903,000 "	Радосеялки	1 — 8,000 "
				Каруци	30 — 50,000 "
					785 — 672,000 "
Добитъкъ:					
Едъръ	1,100	—	2,000,000 лв.	Задължения:	
Оаци	4,300	—	850,000 "	Къмъ Б.З.К Банке	400,000 лв.
Кози	770	—	200,000 "	Погас. Каса	800,000 "
Коне	50	—	80,000 "	Общ. донѣци	900,000 "
Свине	300	—	150,000 "	Държ. данѣци	290,000 "
Кокошки	5,000	—	100,000 "	Кооперация	240,000 "
	11,520	—	3,380,000 "	Частни лица	190,000 "
					2,820,000 лв.

Или всичко имѣтното състояние е 21852,000 лв. — на глава се пада по 11,623 лв имѣтъ, а задължения по 1,500 лв.

Население

Населението на селото къмъ 1937 г. е 1880 души, българи, православно вѣроизповѣдание, сѣмо нѣколко души цигани.

Важното на населението прѣтъ послѣднитѣ 20 години я било както слѣдва:

Год.	Раж-даня	Уми-раня	Же-нитби	Споредъ пребр.	Год.	Раж-даня	Уми-раня	Же-нитби	Споредъ пребр.
1910				1348	1928	84	40	13	—
1918	40	56	19	—	1929	77	42	21	—
1919	62	35	48	—	1930	72	29	13	—
1920	78	55	16	1435	1931	66	38	10	—
1921	81	18	11	—	1932	85	51	17	—
1922	72	50	40	—	1933	72	24	18	—
1923	66	47	18	—	1934	61	54	25	1826
1924	77	91	27	—	1935	67	34	16	—
1925	87	56	16	—	1946	38	25	7	—
1924	90	31	23	1575	1937	56	34	20	—
1927	88	40	16	—					
	741	475	234			677	371	160	

Всичко рождено население 1418, умрания 846, сватби 394.

Смъртността презъ 1918 г бѣ отъ „Испанската инфлуенца“, а презъ 1924 год. отъ тифусъ и скарлатина. Увеличението 572 души за 20 год съставлява 286%. Ражданията отъ 74.1% годишно за първото десетилѣтие намалено на 67.7% за последното десетилѣти при увеличено население е, поради настъпилата стопанска криза и въздържаностъ отъ раждане, е културата и примѣръ отъ интелигенция и чиновничество — малко деца.

Отъ 1880 души по избирателния списъкъ за 1937 год. сж записани 880 мъже и жени, оставатъ 1000 души на възраст отъ 1—21 години.

Записанитѣ избиратели отъ 21 год. нагоре давамъ долната таблица по десетилѣтиа за дългогодишнѣта по възраст и полъ до 1937 година.

Отъ 21—30 год.	144 мъже,	119 жени	= 263 души
„ 31—40 „	126 „	119 „	= 245 „
„ 41—50 „	80 „	72 „	= 152 „
„ 51—60 „	65 „	67 „	= 132 „
„ 61—70 „	33 „	32 „	= 65 „
„ 71—80 „	10 „	7 „	= 17 „
„ 81—90 „	1 „	3 „	= 4 „
„ 91—100 „	1 „	1 „	= 2 „

460 мъже 420 жени = 880 души

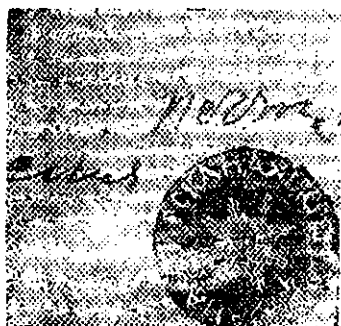
Срѣдното дълголѣтие е 60—70 год. Малцина сж щастливцитѣ надъ 80 години.

Общинско управление

Въ турското робство селото се управляваше отъ чорбаджии (по богати) Въ послѣдствие се избираше мухтаръ (иметь) и 2 азалии (съветници) Изборътъ ставаше публично, съ явно гласуване Турската власть свикаела по първенцитѣ и имъ предлагала лицата за одобрение. Изъ „Мовистирскиятъ нахая“ като околия, ходилъ чуушъ Джеферга, нѣщо като днешнитѣ полицейски пристави. Той нелегалъ данъцитѣ, той спогодявалъ давинитѣ (дѣлата), глобявалъ, биелъ за кражби и пр. Всички треперѣли отъ него. Дойде ли въ село, посрешели го съ миличи и пилета. При сждия рѣдко се ходѣло. Следъ освобождението, наши селяни го виждали въ гр. Озричъ—окжсанъ беднякъ. Джеферга билъ справедливъ, наказвалъ виновнитѣ. Терсръ не упражнявалъ на „покорната рая“. Въ селото ни не е имало непокорни (бунтовници). Тѣ били послушна рая, затова и властта не ги преследвала.

Презъ турското владичество селото се е числѣло въ

Одринският вилаят, Монастирска нохая. За вѣрностъ пишущия тия редове, притежава писменъ документъ отъ 1897

Селски печатъ отъ 1879 г.

години съ печать, съ горнитѣ названія. Тѣ помагали за събиране паритѣ отъ капзвала и внасяли на държавата въ гр. Одринъ на кески. Една кески имала 500 гроше, гроша 40 пари. Тѣ помата и и за събиране „Юшюра“ (десятька) отъ наематели, по 10% отъ произведената храна. Помия Георги Николаковъ събираше данъцигѣ съ „рабоша“, нанизани на една връвъ гладко издѣлани клечки, колкото сж данъкоплетитѣ (кжщи). Срещу внесенигѣ пари отрѣзваше по една частъ цепничка отъ рабоша, отбѣлязано съ знаци I V X (1, 5, 10) приблизително римски цифри. Това е било до 1879 година включително

Следъ освобождението започнаха да се избиратъ вече кметове. Изборътъ ставаше съ пускане въ една кутия на зърна бобъ и царевича вмѣсто бюлетини.

Избраха за кметъ Димитъръ Калчевъ, а следъ него Панко Янчевъ. Ионко Павлевъ (каблмалинъ) събираше паритѣ вече по тефтеръ на гръцко писмо. Презъ 1885 год. кметъ се избираше вече съ бюлетини. Избранъ бѣ Иванъ Анастасовъ. изначи се и писаръ Ангелъ Димитровъ. Писаритѣ събираха паритѣ, кмета подписваше и отговаряше. Въ 1887 г. се избра за кметъ Гиню Гечевъ, неграмотенъ, подписваше го писару Ангелъ Димитровъ. Въ 1888 и 89 год.—Василь Поповъ. Въ 1890 год.—Иванъ Костовъ (черния кметъ), а за писаръ Динко А. Факирчевъ. Тоя кметъ имя голѣма заслуга за направата на училищната ни сграда. Презъ това време се почна партизанлъкъ. Яви се опозиция. Въ 1895 г. кметъ бѣ х. Д. х. Николовъ. Обвзува Народняшка партия. Настъпи тероръ. Презъ 1899—1900 г. Стоянъ Сташковъ. а въ 1901 г. Христо К. Маночевъ, последователъ на Либералната партия. Между приаърженицитѣ на народняци и либерали се започнаха го-

нения, праследвания, глобявания, побоища и умраза до такава степенъ, че привърженицитѣ имъ започнаха едни други да не се женатъ. Всѣка страна знаеше точно хората си. За изборитѣ — приготовления като за война. Печелившитѣ избраха съ голѣма група, съ тѣпанъ и зурла свиреше предъ вратата на победения шефъ. Презъ 1902—903 г. бѣ кметъ х. Ив. х. Николовъ, а после Димитъръ Вълевъ. Страститѣ поотихнаха. Презъ 1906 г. до 1910 г. бѣ кметъ Иванъ Блевъ, съперничеството съвершено изчезна. Презъ 1906 г. излѣзе законъ за секр. бирницитѣ. За такъвъ, първи съ изпитъ, се назначи Ангелъ Димитровъ. Презъ 1911—1913 год. бѣ кметъ Никола Д. Коларовъ — сек. бирникъ Г. Станевъ после последователно:

1914 год.	кметъ Иванъ Блевъ	секр. бирникъ Г. Станевъ
1915—18	" Иванъ Блевъ	" Т. Георгиевъ
1919	" П. Вичевъ	" "
1920	" Д. П. Ванковъ	" "
1921—23	" "	" Г. Станевъ
1924—25	" Георги Желевъ	" Т. Георгиевъ
1926—27	" Д. Стратиевъ	" "
1928—29	" Г. Желевъ	" К. Калчевъ
1930	" Ж. К. Ишковъ	" "
1931	" Г. Бакаловъ	" "
1933	" Д. П. Ванковъ	" "
1934	" Манолъ Георгиевъ	" "
1935	кметски намѣстникъ	Илия Ивановъ
1936—38	"	Колю Ангеловъ

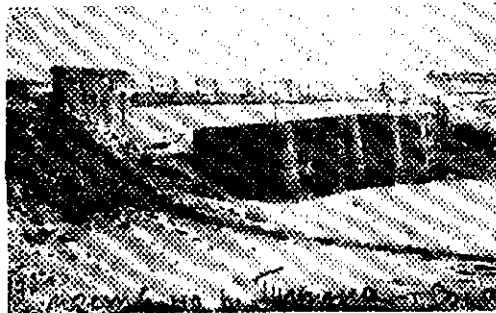
Следъ войната се оформиха още и партиитѣ: Земеделска (Димитъръ П. Ванковъ), Демократическа (Георги Желевъ) Радикали (Димитъръ Ишковъ) Борбата се водеше умѣрено, до колкото можеше всѣка партия да повлече гласоподаватели. Нѣмаше гонения и умраза. Дойде 19 май 1934 год., тури се край на партиитѣ.

Благостройство

Селото се планира презъ 1908—922 г. Последницитѣ бѣха, че се разшириха повечето улици. Презъ 1892 год. се направи училището. За обработване на нивитѣ и лозята, които сж отвѣдъ дѣсния брѣгъ на р. Тунджа, минаваха водата, презъ брода подъ воденицата, когато водата се газии до колѣне, а презъ другото време — есенъ, пролѣтъ и зима се минаваше съ каякъ (лодка) дългъ 6—7 м., широкъ 250 м., теглѣнъ съ ржии по едно вѣже отъ лоза и тель. Какви трудности, стракове, потжвания, кавги, загуби отъ работа! Колко хора и добитѣци изморени отъ работа се простудяваха и умираха,

безъ да знаятъ, че е отъ излагането имъ на вѣтровото течение по рѣката. За преминаване на чужденци плащаха по 5—10 стотинки.

Идеалъ на селото стана въпросътъ за мостъ на р. Тунджа. Съ този въпросъ се правеше партийна политика. Давахме гласове на партизани за горната целъ. Тѣ ни лъгахъ, ние ги

лъжехме, докато найпосле държавата направи моста презъ 1924-930 г. за 2,800,000 лв. отъ които сремци дадоха въ пари и работа около 500,000 лв. За постигане на целта имаше образувани комитетъ за постройка мостъ

Моста на р. Тунджа при с. Сремъ

на р. Тунджа* по утвърденъ уставъ отъ М-вото, печатъ и други счетоводни книги. Комитетътъ събираше помощи отъ селянитѣ и отъ околнитѣ села. Направата му се започна отъ предприемача Спасъ Василевъ отъ Ямболъ съ дървесни пилоти, обаче сондажа излѣзе несполучливъ и се наложи да се направи бетоненъ. На Околийскиятъ участъковъ инженеръ Г. Кожухаровъ и окр. инженеръ г. Доневи, се дължи много за услугата имъ. Голѣмо съдействие даде м-ра на благоустройството, покойния Стоянчевъ. Въ негова паметъ, както се изразява, Георги Желвазъ, кмета ни, който бѣ въ София на смъртта му, другаритѣ му мри обещали, че ще дадатъ на търгъ моста, което и стана. Предприемача бѣ Михаилъ Цокковъ отъ гр. София, който го направи за около 3 милиона лв., съ дефекти. За благодарностъ на м-ръ Стоянчевъ на северозападния край на моста се постави плоча въ негова паметъ.

Общ. домъ Около 1865-70 години бѣ направена отъ дѣдитѣ ни една каменна сграда за общ. хамбаръ. Събираше се въ турско време „юшюра“, сжщо и презъ управлението на Радославовъ 1899 и 1900 г. десетъкътъ. Напоследъкъ вътрешната частъ на хамбаря се разваля нѣколко пати и се разпредѣли на разни стаи, които служеха за общ. домъ, санитаренъ фелдшеръ и селски оборъ. Въ тия катакомбички нехигиенич

ни и срамни за названието и цѣльта си продължаваха до 1935 г.

На 1. XI. 1934 г. селото ни се присъедини към Устремската община. Благодарение на общ. кметъ Ст. Коцевъ, бирника Коста Калчевъ построиха красивъ общински домъ. За построяването му се живи реакция, начело на първенци отъ селото и завистници, подъ предлогъ, че двора за постройката билъ черковенъ. Вѣрно, обаче, изгубили право на владение и притежание по силата на Царския указъ отъ 1922 год. по регулационния планъ на селото, тъй като тоя дворъ се остави за строежъ на общ. домъ, читалище и пр. Започна словесенъ бой за направата и развалата. Изкопа отъ 200 куб. м.

изкопъ за изби, пренесени бѣха 30,000 тухли, варъ, пѣсокъ, камани и пр. и тия г-да бѣха готови това всичко да се разпилѣ. Ни какви увѣщания, че всичко това е селско, че и черквата в на тия селяни, че сж изгубили пра-

Общински домъ (1935 г.)

во и пр. не помогнаха. На два пжти спира строежа. И общ. управа се застъпи за своето право и най сетне въпросътъ се разреши отъ м-вото на благоустройството въ полза на общината, да строи зданието. Презъ месецъ ноемврий 1935 год. майсторътъ Живко съ Колю Канъковъ за 24 дни, дѣлникъ и празникъ, отъ ранна сутринъ до късни вечеръ съ тѣхни работници и даденитѣ имъ въ помощъ трудоваци, довършиха зидарията, покриха го. Започна дъждовита зима, която съ 2—3 дни закъснение би разрушила строежа. Тия г-да вървамъ, че се срамятъ за постъпката си предъ стойната и красива сграда, която е тъй необходима за селото. Презъ месецъ май 1937 г. дойде щаба на I софийска трудова дружина за да работи шосето. Зве изработенигъ стави за шабъ и като не достатъчни, застави общ. кметъ да довърши и другитѣ, като помогнаха съ материалъ и трудоваци съ работа. Презъ 1937 г. ноемврий км. и-къ се принесе въ новата община. Следъ като

сти отиде шаба, презъ 1938 год. хамбаря—старата община се развали и се построи съ материала му *общински обгоръ* съ

общ. трудове работи.

Отъ 14. II. 1939 г. селото ни се обособи въ отдѣлна самостоятелна община—Сремска и настани въ красивия домъ. За кметъ се назначи Коста п. Тодоровъ отъ с. Керменъ, а за секр.-бирникъ Коста Калчевъ отъ с. Сремъ.

Водоснабдяване

Преди освобождението и до Европейската война, селянитѣ пиеха вода изключително отъ р. Тунджа и кладенци (бунари) изъ селото. Презъ 1915 г., при кметъ Ив. Баевъ, се направи на чешма „Дървото Павлово кладенче“. Преди да стане чешма, не я пиха, в следъ това, се трупаша да я пиятъ. Презъ 1920 год. се направи отъ Ив. Хр. Костовъ и Г. Стратиевъ на чешма, изворътъ на камънитѣ. Презъ 1930 г. се направи

Коста Калчевъ
секретарь-бирникъ

по горе новата горна чешмичка. И до днесъ отъ тия две чешми пиятъ вода. При прииждане на р. Тунджа, обаче, тия чешми се заливатъ, и хората ни пиятъ отъ кладенцигъ, които изложени на замърсяване, често се появяваха разни епидемии.

Презъ 1934 год., месецъ януарий, селянитѣ Димитъръ Йанковъ и Христо Тенева направиха общоселско събрание. Тѣ описаха нуждата отъ водоснабдяване и опасностигъ отъ нечистата вода, апелираха да се започне подготовка за водоснабдяването, като Христо Тенева обеща, че е готовъ да похарчи 20.000 лв. за целта (за проучване фона, сондажъ и пр.) Присъстваващитѣ „земледѣлци“ схванаха това събрание, че е агитация на радикалната партия. Заявиха: „Имаме много вода, отъ която режемъ, като ни залива и нивитѣ. Кой ще копае рова за тръбитѣ? Ний чернитѣ шапки. Кой ще плаща млечончето? Ний. — Не жалемъ живота си, догегнало ни е, нека изиремъ и пр.“ Демонстративно напуснаха събранието. Ини-

циаторитѣ не се отчаяха. Тѣ още същата година доведоха инженерѣ по водоснабдяването, покойния Поповъ, който прегледа водата въ мѣстността „Кара Димитрови бахчи“, примѣри количеството на водата въ минута. Накара общинската тричленна комисия: кметъ, секр. бирникъ и пом. кметъ, държеха постановление да се запише селото ни въ реда за водоснабдяване за идната 1935 г. Инженерътъ бѣ доведенъ отъ гр. Елхово и обратно съ инициаторитѣ съ каруцата на Хр. Теневъ, който му заплати пѣтни и дневни отъ частнитѣ си срѣдства. Инженерътъ записа селото ни въ списъка за водоснабдяване. Презъ 1935 г. инженеръ Колеза дойде и каптира водата въ мѣстността „Кара Димитровитѣ бахчи“.

Въпросътъ за водоснабдяването е вече напълно и съвѣта държа постановление да склучи заемъ за водоснабдяването.

Всички кладенчета изъ мѣрата ни бѣха прости дупки. Съзнанието за чиста вода зарази мнозина. Георги Биевъ направи чешма на „Попенчето“, Димитъръ Ионковъ натрави „бабиното Павливчено кладенче“ на чешма, Тодоръ Георгиевъ и др. „Атовецъ“, а презъ 1936 г. общината направи на чешми кладенчетата: „Арнаутския кладенецъ“, „Царитѣ“, „Кочшарския пжъ“, „Осенчето“, а има трудова дружина на „Кралювата каба“.

Воденици

Енергията на р. Тунджа не се използва за напояване на ниви и градини. Използвана е само за воденици. На дѣсниятъ брѣгъ срещу селото има построена мелница, незапомнено кога.

Тя е служила на старото село отвѣдъ рѣката. Притежавана била отъ турчина, на когото носела името „Смаиловата воденица“. Следъ Освобождението, ханѣмката я продаде на гърцитѣ Папазовъ, Чаушевъ, отъ гр. Каваклий, 2 камѣка за прос-

Мелницата на Д. Ионковъ и Сие

то брашно. Презъ 1924 год. при емигриране гърците, я продадоха на жителя отъ селото ни Димитъръ Йонковъ, Хр. Манолчевъ, Ив. Ат. Хаджиевъ и др. Тѣ я направиха съ еврика и 2 бората. На 1 клм. на северъ има друга воденица „Патрицката“. Притежаваха я гърци. Следъ емигрирането имъ остана държавенъ имотъ. По на северъ 2 клм. друга воденица „Кралувата“, отъ наводнение се развали. Още по на северъ на 500 м. бѣ „Изгорѣлата воденица“, купена отъ Христо К. Манолчевъ и Д. Чолаковъ, сега е развалена. Тия воденици имаха голѣмъ интерландъ. Първитѣ 2 воденици още работятъ, но слабо, защото вече има моторни.

На „Дермендерската рѣка“ има 2 воденици „Дипо“ и „Солака“ съ прости камъни. Отъ рѣката се прокара вода за напояване на ниви въ мѣсти „Дина“ преди 4 години.

Пѣтица

Селото ни е планирано. Само главната улица „Черковната“ въ калната и частъ е шосирана, сѣщо и отъ общ. управление до край село улицата за р. Тунджа—чешмитѣ. Другитѣ улици сѣ пѣсѣчливи. Презъ 1937 г. държавата—I трудова Софийска дружина н. прави шосе отъ с. Княжево до Константиново, което ни свързва съ гр. Елхово. Преди това пѣтя бѣ простъ коларски. За гр. Елхово минаваше презъ „Вехтитѣ лозя“, „бѣлате прѣстъ“ „Кадийската воденица“ на Дугановската рѣра. За околнитѣ села пѣтицата сѣ прости, коларски.

Сватби и обичаи

Въ турско време и следъ освобождението, моми и ергени ходиха възрастни. Сега вече се женятъ много малки, 16—18 години моми, а ергенитѣ 18—19 г. Това е единъ недѣгъ за изродяването ни. Женидбата на младитѣ повечето зависи отъ родителитѣ. Често ги женятъ не за любовницитѣ имъ, а за нѣкой други съ огледъ на материяното имъ положение. За годяване пращатъ упросници съ бѣклица и алтънче вързано съ червено конче. Следъ сгодяването се прави голѣмъ годежъ. На булката се даватъ нанизи, сребърни чапрази, кръстъ и обици. На бащата даваха „баба хакж“ 6—12 лири, а сега по 500—600 лв. Единъ роднина извършва обряда. Младоженцитѣ хващатъ една пита хлѣбъ и чаша вино. Годеникътъ извиква, 3 пѣти: **Х.** и **И.** се прѣстеносватъ, Господъ да е въренъ комшии шахъти (свидетели). Присѣтствующитѣ отговарятъ: „аминъ“. Следъ това счупватъ питката и се брукатъ съ виното. Който брукне по преди съ виното, той

ще сяди (управлява) другия. Който отчупи по голѣмо парче отъ питката повече години ще живѣе Сватбитѣ се захващатъ съ замѣски още отъ петъкъ. Женитѣ се обличаха съ мъжки дрехи. Родоветѣ на момата носеха квасъ за замѣсване хлѣбъ у ергена. Въ сѣбота надвечерь младоженика го бръснатъ, гайдата свири. Бръснатъ, подстригватъ и девера. Момитѣ пеятъ: „Ой, деверо, ранъ босилекъ, като слизашъ отъ загоре, видѣли *смликъ* по доле!—Видѣхъ го видѣхъ на коня до гривата, на деверо до чалмата, на зълвата до перото“. Вечерьта гошаватъ кумѣ. Момитѣ пръвятъ кумово дърво. Въ недѣля сутринъ рано пришиватъ руглицата, гайдата свири и пѣятъ: „Шайка пълва да изпълва, на чивчин да изпълва, жълто жито, на пчелари бѣлъ медъ“. После пѣятъ: „Припаднала е тъмна мъгла въ моминитѣ дворове; изгрѣло е ясно слънце въ момкови дворове. То не било ясно слънце, а ми билъ Х. И. Преди обѣдъ, шествието съ зетя и девера тръгва за да вземе кума отъ дома му. На вратята прекарватъ зетя да премине, като настъпи рѣлника. нишелкитѣ и веригата, а момитѣ пѣятъ „Жива раздѣла отъ мила майка, отъ милень баша“. Отиватъ въ двора на момата. Тя хвърля ябълка и прѣска просо. Забикалятъ трапезата 3 пѣти и насѣдатъ. Огдѣлно турятъ протокса — (кравай съ босилекъ), ергенитѣ и играятъ около му 3 пѣти хоро, спускатъ се, грабватъ го съ боричкване и раздаватъ на дѣцата. Булката дърва кумове и сватове. Хорѣ се повеждатъ. Надвечерь пехливанкъкъ. На пѣтъ за черква младоженикътъ хваща булката за рѣжа, качва я на колата. Сега булката дава дарове на своитѣ роднини прощава се съ 3 пѣти поклонение главитѣ въ лѣво и дѣсно и целуване рѣжа. Въ турско време зетѣтъ зачулвали съ голѣмъ бѣлъ ямурлукъ, кърпа на глава и друга препасана на кръста и подаренъ поясъ на вратѣтъ му виси. Помня дѣдо Аргиръ, стся цѣлъ день правъ до седящия кумъ на трапезата, заедно съ девера. Зетѣтъ завеждатъ въ кѣщи да го нахранятъ, за което заплаща на слугаритѣ, сѣщо и дѣвера глаще. Когато кумата повежда булката отъ кѣщи за да се качи на колата, на кѣщната врата я прекарватъ да стѣпи на рѣлникъ и прекрачи веригата и нишилкитѣ. Прощава се майка и баща. На тръгване за църква бѣщата хвърля подиръ колата една паничка съ вино и кравайче, а коларѣтъ счупва друга паничка съ вино отъ хомотъ на колата, като полива воловетѣ по главитѣ. Кумитѣ и момитѣ пѣятъ: „Нали ви взехме пиленето, опустѣло вие гнѣздото...“ Венчаватъ булката. Отъ църквата кушия до дома на младоженеца за да се съобщи тръгването. Изъ пѣтя пѣятъ: „Мари мале момкове, раз-

митай си дворове, нареждай си столове, че ти водимъ отмяна“ отъ бѣлитѣ бакъри, отъ тежкитѣ нощови“. У дома свекървата съ запалени свещи обикаля колата съ кумоветѣ и играе Започва дарение отъ кумоветѣ: овца, яре, коза. Свекървата —нощови и бакъри—а прислугата съ брадва, бележи на дирека на сайвана, отговаряйки: „ако не го даде, вѣлка да га яде“ или „да го загуби“ и пр. Щомъ булката отиде до кжщата вратата намазватъ ѝ ржката съ медъ и я каратъ да маже по вратата. Следъ това гощаватъ кумоветѣ въ кжщи до кжсно. Следъ заминаване на кума, младоженцитѣ извършватъ половия актъ често обезпокоявани отъ прислужниците за по скоро. Ако младоженца позакъснѣе да извърши акта, то слугаритѣ го изкарватъ вѣнъ на двора по риза безъ гащи и го водятъ да зябиколи колата три пжти като прескача хомота. Ако булката излезе девствена, ржкаджиитѣ занисатъ на кума ракия като го достигатъ по пжтя или въ кжщи и го черпятъ съ „искарана ракия“. Заи раватъ кукери. Булката въ кжщи черпи свекъра и роднинитѣ съ ракия коя то младоженеца налива въ чашата и се поздравляватъ: „Честито Ви лице“. Поднасятъ рѣшето съ риза отъ която се вижда девственостъта на булката.

Въ понедѣлникъ кукеритѣ — жени въ мъжки дрехи, звънци, мъже въ женски дрехи съ разни гугли и кожи по глави, навързани въ верига играятъ по роднинитѣ. Презъ деня гощаватъ кумоветѣ у дома имъ. Вечеръта слугаритѣ хващатъ кокошки, мисирки отъ свекъра, турятъ ги въ черъ бакъръ и сварватъ цѣли, ядатъ и пиятъ цѣла вечеръ. Копаятъ кжщата ужъ пари да търсятъ, чупятъ паници и пр. Свекърътъ нищо не възразява, дава вино, ракия, колкото могагъ изпи, до гдето изпадатъ и се разотиватъ. Въ срѣда вечеръта булката продумва на свекъръ и на свекърва съ „наздраве“. Въ петъкъ вечеръ младитѣ ходятъ у бабини си на поврънки. По нататъкъ роднинитѣ си правятъ отвръки (гощавки). На коледа, великденъ — булката носи на кръсника кравай и пр. До гергьовденъ булката ходи облечена съ джубе и обуца, следъ позволение на кумата ги хвърля. Кръстникътъ е длъженъ да прости (даде сѣдове) на кумецътъ, а тѣ му даряватъ ризи, чумбери, кърпи и пр. Правятъ веселби за сродяването си. При кръщаване, кръстника дава име на детето каквото той обича — сега се питатъ роднителитѣ. Родилката носи чесънъ на главата си 40 дни за да не урчаса, на 40 день се сарандисва. Вече се облича въ нови дрехи.

Хорà

Въ празникъ на селския мегданъ става хоро, водено

или на обръчъ. Въ турско време свирѣха гайди. Имаше и тѣпанъ съ зурла, кавалъ и свирка. Помня стари хора съ бѣла брада — Дѣдо Таню и др. да водятъ хорото. На веселби мжете играятъ кючекъ, а женитѣ—ржченица една срещу друга или хванати за ржце се въртятъ. На сборове и веселби мжитѣ играятъ ржченица, даватъ имъ пари по-богатитѣ, а тѣ имъ целуватъ ржка.

Пости.

Срѣда, петъкъ, коледни, велики, петрови и Богородични пости се пазеха строго. Къмъ 1890 год., презъ велики пости, учителътъ Ханджиевъ и дѣдо Василяки ядеха сомова риба по 30—40 ст. кгр., защото другото население постеше. Често възразяваха и оскърбяваха нарушителитѣ на поста. Днесъ мнозинството блажатъ открито, безъ стеснение.

МЕСНИ ЗАГОВЪЗНИ. Въ старо време ги тачеха. На другиятъ день има кукери Маскиратъ се съ кожи, книги, чернила, звънци; правятъ попъ, булка. Цѣль день ходятъ да играятъ. Събиратъ храна, пари и сирене. Надвечерь на мегданя оратъ, свѣятъ, ужъ жито. Впрягатъ се кукери въ оралото, смѣхории. Събира се цѣло село да гледа. Има предание, че наши кукери и такива отъ с. Гаджилово срещатъ се, сбили и станало убийство отъ гдето произлѣзло и названието на мѣстността „Кукерски гробища“.

СИРНИ ЗАГОВЪЗНИ. Събиратъ се роднини семейства и заговяватъ заедно съ гайда гърмежи и следъ понапиване съ хоро. Всѣки по-малкъ целува ржката на по-възрастния прощаватъ се. Младитѣ булки ходятъ съ мжете си по роднинитѣ да се прощаватъ, даватъ имъ пари. Носятъ бѣклица съ вино, отъ която пиятъ всички. Въ понедѣльникъ, вторникъ и срѣда до черковенъ отпускъ, мнозина постятъ, „тримѣрятъ“, безъ да хапнатъ. Тримѣрѣтъ най-вече жени. Следъ църква постницигѣ хапватъ сварено сладко жито съ лжжичка отъ бакърченцето, което носи на черквата, сжщо и чашка ракийца. Съ сжщата лжжица и чашка дава да срѣбне и пийне кого срещне, за да бжде свидетель на онзи свѣтъ за постенето му.

Смъртъ.

Умрѣлия го кжпятъ, обличатъ го съ нови дрехи — венчални, ако има. Поставятъ му платъ отгоре и цвѣтя. Цвѣтя му носятъ всички жени, оплакватъ го и се прощаватъ. Колятъ курбанъ, ядатъ го на гробищата. Гроба е изкопанъ до 1—2 метра, поставятъ прѣчки и отъ горе дѣска. Сега започнаха да

правятъ сандъци. Близкигѣ му го оплакватъ у дома и по пжтя до гроба. Близкигѣ му го проливатъ всѣка сутринь на гроба до 40-я день. Раздаватъ му на 3 я, 9 я, 40-я день на 3, 6 и 9 месеца и на годината му колятъ свчи курбанъ. Гробищата ни сж на северо-западния край на селото. Голѣмо престжпление вършимъ спрѣмо скжпитѣ ни покойници, гдето не ограждаме и не украсяваме вечнитѣ жилища. Гробоветѣ сж заградени съ малки каменни плочи и е поставена една по-голѣма плоча съ надписъ. Гробищата на старото село — сж били срещу днешното село — мѣстн. „Ветитѣ гробища“. Има останки отъ плочи паметници.

К о л е д а

Най-голѣма радостъ за ергенитѣ сж коледнитѣ праздници. Коледнитѣ пости 40 дни се пазехѣ, защото, не се чувствуваше оскждица въ яденето. Презъ поститѣ ергенитѣ вечерь се събиратъ и учатъ да пѣятъ коледарски пѣсни. Раздѣлятъ селото на маха и (участъци). Всѣка махала се обхожда отъ куда (чета) съ „кудабашия“, който чете молитвата и отговаря за вредитѣ.

Срещу коледа щомъ вечерятъ, ергенитѣ трѣгватъ съ викове, гърмежи, гайди и пѣсни. Най-напредъ отиватъ да пѣятъ на кмета, после на попа Изъ пжтя пѣятъ, гайдата свири и се провикватъ. Като отидатъ въ двора пѣятъ:

Съненъ ли си, буденъ бжди	Конетѣ Ви се изкснчили
стани нине господине (припѣвъ),	Все кончета бѣлогривки,
Че Ви идатъ добри гости	Овцетѣ Ви се изагнѣха
Добри гости коледари.	Все ягнета виторожки,
Отворете отключете,	Кравитѣ Ви се изтелили
Че Ви носятъ добъръ хаберъ:	Все теленца бѣлопашки.

Домакинътъ отваря. Въ кжщи приготвено. Децата съ не търпение очакватъ да видятъ коледаритѣ съ нови дрехи, съ пера на глава и по гърди, направени отъ сестритѣ имъ или други моми. Любовницата чака да види изгората си, който се стреми да бжде въ махалата ѝ. — Добъръ вечерь! — Добре дошли! — Заповѣдайте, седнете!

Пѣвцитѣ 2×2 насѣдватъ по възглавнитѣ на хасърчето, или на шарена черга. Отпреде имъ е софра съ витъ кравай, съ разни шарила, съ орѣхи, смокини и забита въ него пера. На иконостаса гори кандилцето. Изпѣватъ най-напредъ пѣсенъ на кжщата:

Разшета се станенице,	Та размети равни двори,
стани нине, господине(припѣвъ)	Че нареди златенъ столи

Златемъ столи и възглавни, Добри гости коледари
Че ще ѝ дойдатъ добри гости стани нине, господине.

Следъ това пѣятъ пѣсенъ на домакиня:

Седи Даню яде, пие Ой тт тебе малъкъ Даню,
Ой Добро Коладеле (припѣвъ) Отговаря мила сестра,
Въ Данюви равни двори — По двора ти хѳра гълчатъ,
Като седишъ, ядешъ, пишешъ Отговаря малъкъ Даню,
Пада ли ти на сърдце? Нека ходятъ нека гълчатъ
Слуговарка мила сестра? Тя е мойта вѣрна дружина.

Следъ това пѣятъ и други разни пѣсни на момитѣ, ергенитѣ, децата и пр.

На моми:

Скокна мома въ градинчица Ще ми рѣжешъ дѣсно крилце
Калино льо, Калинчице, (прип.) Пѣли два дни, пѣли три дни
Да си шие сипакъ ржавъ Сиво славейче сънь заюсна
Катъ го шила, пѣсенъ пѣла Падна славейче в' момин поли
Где я зачу сиво славче Скокна мома, събра пола
Сиво славче отговаря; Сиво славейче се замоли
Хайде, двама да се надпѣваме Не ми рѣжи дѣсно крилце,
Ако ли те азъ надпѣя. Гдето ходя, ще те хвалямъ
Ще ти отрѣжа руса коса Всѣка вечеръ по седѣнки
Ако ли ме ти надпѣешъ Сутринъ рано по чешмитѣ.

На ергени:

Богданъ юнакъ коня кове Ой та тебе, малка моме,
Хей добре, коладеле (припѣвъ) Гази ли се тукъ направо?
Въ петъкъ рано коня кове Отговаря малка мома:
Въ сѣботе тваромъ твари Не се гази тукъ направо
Въвъ недѣля яде и пие Ам'се гази срещу селото
В'понедѣлникъ рано рани Средъ селото Коруджайка
Рано рани дѣло друме. Богданъ юнакъ не послуша
Презъ друмето една рѣка Та прегази при чешмата
Презъ рѣката една чешма При чешмата при момата
На чешмата една мома Та си взема ма къ мома
Отговаря Богданъ юнакъ: Малка мома съ смиленъ китка

За дете:

Заспалъ ми е малъкъ Даню, Отдолу иде Данювъ баша
Подъ бѣла червена трандафила Отдолу иде на Даню вика
Спалъ е 2 дни, спалъ е 3 дни Даню се отъ сънь не буди
Даню се отъ сънь не дига Отдолу иде Данюво либе
Отдолу иде Данюва майка Отдолу иде на Даню вика:
Отдолу иде на Даню вика: Стани Даню стани либе
Стани Даню, стани синко, Даню се отъ сънь събуди.
Ала се Даню отъ сънь не буди

Не учени:

Завилъ ми се сивъ сокола
Коладеле (припѣвъ)
Надъ хубава Цариграда
Вилъ се 2 дни, вилъ се 3 дни
Где го съгледа царъ Костадинъ
Отговаря царъ Костадинъ
Ой ва Вази, мой слуги
Що стоите що гледате
Калесайте вредъ мрежари
Да оплетатъ тънка мрежа
Да забулятъ земя и небо,
Земя и небо и сивъ соколъ.

Майки:

Похваля се Дойнина майка
Че си има хубава Дойна
Сама слънце надгрѣвала
Где я зачу ясно слънце
Та проводи малъкъ хаберъ:
Иди кажи Дойнина майка
Да примѣни хубава Дойна
Да я изведе на могилка
Да се двамата надгрѣваме.
Дойнина майка Дойна примѣни
Та я изведе на могилка.

Следъ пѣснитѣ коледаритѣ ставатъ на крака, кудо-ба-
шията отива предъ иконате, взема кразая, всички гологлави,
започва

Богословката

Слава тебе Бога, моя дружина, яминъ. Що сме пжтя пж-
тували, друми друмували, кални нощи полунощи, дорде
идемъ до нашия старъ станиникъ, доминикъ, враня коня умо-
рихме, жълти ботуши опрѣскахме сминъ китки поронихме.
Ний рекохме, че ще го заваримъ зълъ, сърдитъ човѣкъ Той
билъ Бъжи човѣкъ, на Божя трапеза седѣше, ядеше и пие-
ше и се на Бога молѣше, да му дойдатъ добри гости, коле-
дари. Где е стоялъ Господъ и слушалъ, та му прати добри
гости, коледари. Ний като млади, малко поскокнахме, много
потропнахме, главнички потѣпкахме, дечица пробудихме. Той
не скокна да се бие, ами подскокна босъ на крака, та се
брѣкна въ коюнъ джобове, та издади меденъ нахтаръ, та от-
ключи ракли писани, та ни дари добра даръ, вить превитъ
кравай, на краввя кръсть Божи, докато сребро и злато. То

Сивъ соколъ криле плѣсна
Криле плѣсна писмо пуста
Чели го даскали и пѣпове
Не можали да го разчетатъ
Най-подиръ калесали попъ
Никола
Катъ го чете сълзи рони
На царъ Костадинъ отговаря
Твойто царство, мойто попство
е до сега
Тукъ ще дойде друга вѣра
Друга вѣра некрѣстена.

Огрѣло е ясно слънце
Огрѣло е 2 планини
Огрѣла е хубава Дойна
Огрѣла е 3 планини
Брѣкна се Дойна в'шарена пжжж
Та извади синъ бѣлъ дялбенъ
Та се покри бѣлото лице
Да не изгорятъ чифчии по ниви,
Лозари по лозята,
Жетвари по полето,
Овчари по чердаци.

се лѣло и прелѣло, гора и вода залѣло, даже до море прелѣло. Като братъ ги дѣлба дѣлеше: кому братъ кувани воловци, кому братъ вранати кози, кому братъ вранати овчици, кому братъ хвѣркати пчелици. Ковани воловци и врани козици по земя тѣрчатъ, хвѣркати пчелици по небе хвѣрчатъ. Тѣ гонили Свети Иванъ съ дебелитѣ ледове Божа майка съ сладкитѣ медове. Св. Иванъ ги дѣлба дѣлеше, кому братъ паничка, кому братъ лжжичка, а на тоя нашъ старъ станиникъ, доминикъ, ще му дойдатъ отъ три села, три калески; първата да вѣнчава, втората да кръщава, третата да прощава. Слава вишенъ Господъ дружина аминъ!

— Той се вдига, навдига, като сивъ соколъ изъ висини като мръна риба въ дълбочина, като мома Стояна съ чужда примѣна. Тя се вие, развие изъ бащини си равни двори и майкини си чемширъ порти, хемъ се на дружитѣ присмива: „Мари моме, малка моме, тозъ вашия кравай, колкото е млѣтъ примлѣтъ, ситъ преситъ. На пжть малка нива, съ чести кръстци, подъ пжть голѣма нива съ рѣдки кръстци, подъ кръстець люлчець, въ люлчець момченце, на момченце бащинъ му златенъ прѣстенъ. Майка му мине залюлна, баша му мине го учи: расти, синко, та пораста, та си взема остра брадва, та да идешъ тука долу изъ дълбоки доли, та си отсѣчи вишни колци, тѣнки прѣчки, та направи вийна стрѣга да си доишъ сѣгмалъ стадо, да си блажишъ пжтници и друмници, та да иматъ пжть майката и бащати за въ рай Божи да идатъ. Расналъ момѣкъ порасналъ, не слуша майка и баща, ами взема меденъ кавалъ, та отиде тука долу на еленки, на беленки подъ дебелитѣ сѣнки, дето моми платна бѣлятъ, дето булки шарба шаратъ и годеници вода наливатъ. Подпрѣ се на криванъ кривакъ, та засвири жално милно, на сбирия. Тѣ като млади се полѣгали, малко подскокнали, множко постропнали, платна прегорили, шарби прошарили, кобилички размѣнили, мжтна водица налѣли. Отишле си, тѣхнитѣ стари майки имъ се карали и бияли Ихъ мари гишки дѣщери какво сте правили, какво сте чинили, платната пригорили, шарба пришарили, кобилички размѣнили, мжтна водица налѣли. Най-малката мома вели и говори: ехъ, мари мале, колкото отаривашъ умъ загубвашъ. Едно момче планинче, отъ где го вѣтътъ довѣя, отъ где го слѣнце изгрѣ, та доде та се подпря на криванъ кривакъ, та засвири жално милно. Ние като млади на него се залгахме, малко постропнахме, много подскокнахме, платна пригорихме, шарби пришарихме, мжтна водица налѣхме—Колко звезди въ синьо небе, толкозъ здраве и берекетъ въ тази кжца. „Ой, стара слава, вишенъ господъ теб: — Аминъ“.

На излизане „сбогомъ“ и захващатъ да пѣятъ: „Не сме отъ тука, не сме отъ тука, Господъ отъ тука, Господъ отъ тука“. Хей коладеле, мой коладеле.

По среднощъ тръгватъ малкитѣ момченца — гръмва селото отъ викове „Коледа!“ Ходятъ на кудички. За да имъ отворятъ, роднината момче вика на вратата: „Вуйчо, лельо, стрино и пр. отворете!“ На роднината даватъ, кравай съ пара а на другитѣ кравайчета, орѣхи, шекерчета, пари и пр. Чуватъ се гърлеститѣ гласове „Коледа!“ На говедаритѣ, телчаритѣ, масторитѣ цигани. На пастиритѣ и желѣзаритѣ се дава голѣмъ кравай. „Ха подковете магаренцето!“ Даватъ и пари. Събранитѣ краваи отъ ергенитѣ се продаватъ. Една частъ даватъ на кмета да почерпи съветницитѣ, а сега за благотворителни цели. Другитѣ изпиватъ по дюкяни. Пияни често се биятъ и хайде въ „хамбаря“.

Срещу коледа и бждни вечерь горѣше цѣла вечерь огънъ на огнището. Правятъ сладка пита и сладко жито. Трапезата прикадяватъ съ тамянь на ралника.

Нова година — Сурва

Новата година се празнува на Василевденъ (1 януарий старъ стилъ, 14. I. новъ стилъ) — сурваки. Срещу празника гори голѣмъ огънъ. Варятъ пача отъ прасето, сладко жито, боговица съ паръ, която означава късмета на кжщата. Направятъ млинъ, въ който се турятъ дрѣнови клечки съ пѣпки, като се назоваватъ: кокошкитѣ, нивитѣ, горитѣ, лозята, кжщата и пр. Следъ слагане софрата, домакинята прикалява съ тамянь, нарязва се млина на части и завърта тавата. Всѣки взема парчето, което е предъ него и търси късмета — голѣма радость за децата. Ядатъ, пиятъ и благопожелаватъ. Който кихне, харизватъ му агне и пр.

Сурвакаритѣ — ергени още отъ ранна вечерь ходятъ да си взематъ мръвката. Викатъ „Сурва!“ Сжшо ходятъ говедаритѣ и телчаритѣ. Децата съ дрѣнови сурвачки, и ржжени съ 2—3 рога, за мръвки, тръгватъ по средъ нощъ, викатъ „сурвал“ съ цѣлия си гласъ и пѣятъ: Сурва, сурва година, весела година, Живо здраво до година, до амина.“

Каква радость, когато роднината му даде по-голѣма мръвка, нѣкой пара или орѣхче. И при най-лошото време — дъждъ, снѣгъ децата не се спиратъ. Сутринъ рано се прибиратъ и вече не викатъ „защото щѣли да му излѣзатъ цирей“.

Водици

Предниятъ день е постъ. Голѣмъ трудъ на женитѣ да почистятъ и наредятъ. че „попа шъ мине“. Свещеника поржсва всички стаи и хѣжа. Придружава го прислужникъ съ бакърче въ ржка въ което пушатъ пари. Другъ — води магаренце съ дисаги Нему даватъ мръвка, храна, дарове. Свещеника ржси по Гергьовденъ, даватъ вълча и Кръстовденъ — даватъ храна. На водици ръсѣха и ергенитѣ които ходѣха да пѣятъ. Носѣха дървенъ кръстъ диденъ отъ свещеника и съ босилкова китка, ходѣха по кжщята и мегданя да ръсѣтъ. Най вече задиряха момитѣ. Хващаха ги и вдигаха на ржце за да ги поръсѣтъ. Тоя обичай за сега не се върши. Предания: днитѣ отъ Коледа до водици се казватъ „мръсни“, не се ператъ дрехи. Ако на водици кръста замръзне, ще има здраве, берекетъ; ако е топло, ще има болестъ, джждъ, суша. На водици вечерята небето се отваря. Който го види и попроси, дава му се каквото иска. Така единъ вмѣсто да каже: искамъ шиникъ жълтици, казалъ — шиникъ глава и така станало.

На водици, помня, бѣше около 1880 г., всѣко дете срещу празника, забелязваше съ кърпичка една икона въ църквата, която ще носи на другия день. Следъ църковния отпускъ малки и голѣми икони, херугви, фанери и пр. се изнасяха вънъ и *шестцвето* съ свещеницитѣ въ одежди, обикаляше селото отъ кайряка по папунка до гичита. Децата викахме по гръцки: „чирияелей:о тѣ (господи помилуй)“. На водосвета при възгласа „Во Юрдане“, гърмятъ съ пушки. Кръсътъ не се хвърляше въ водата. Сега младитѣ свещеници въведоха тоя обичай. Следъ свършване водосвета, децата и свещеницитѣ тръгваха по край р. Тунджа — южния край на селото. Въ църквата оставатъ иконитѣ Тоя день се считаше за патроненъ празникъ на свещеницитѣ. Епитропитѣ ги кжпеха съ поливане вода на главата и брадата, а поповетѣ черпеха по дюкянитѣ.

Ивановденъ

Още рано сутринъ роднини и приятели ходятъ да честятъ на именицитѣ — Ивановци, като ги поливатъ съ вода. На малкитѣ деца теглятъ ушитѣ за да пораснатъ. Връстницитѣ на младоженцитѣ отиватъ съ гайда да ги кжпятъ. Често ги хвърлятъ съ дрехитѣ въ локва или въ р. Тунджа за здраве.

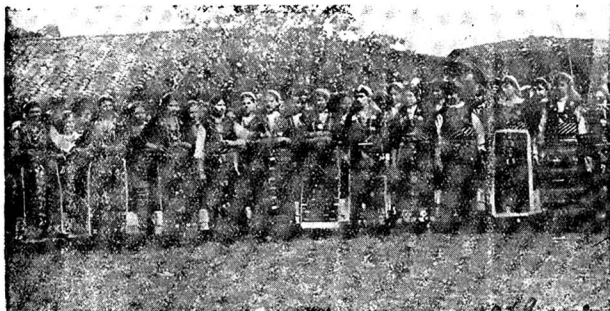
Бабинъ день

На другия день следъ Ивановденъ, е бабинъ день. Же-

нитѣ ходятъ да кжпятъ младитѣ булки. Родилкитѣ и канди деткитѣ за т кива презъ годината, рано сутриньта съ гърне пълно съ вода, шише ракия, пита хлѣбъ, парче сапунъ, брусъ сланина и наденица, съ китка босилекъ на главата, по 3—4 съ едки отиватъ при бабата. Поливатъ водата възъ рждетѣ й „отведнажъ“, така лесно да си роди детето. Накичватъ я съ китки отъ босилекъ или съ пукалки на връвь. Черпятъ я ракия и й даватъ дароветѣ. Захващатъ се игри, пѣсни, закачливи шеги, често неморални. Правятъ мечка съ верига, облечена въ кожухъ и пр. Връщатъ се у дома. Приготвятъ хлѣбъ, гостба и преди обѣдъ отиватъ въ дома на бабата съ софрѣ, гдето ядатъ, пиятъ, играятъ, смѣхове. Бабата ангажирва гайда да имъ свири. Прибулватъ бабата съ червено було—булка, до нея младоженецъ. Качватъ я на кола, впрягатъ се млади булки, хайде изъ село, по кръчмитѣ, гдето пѣятъ и играятъ. Когото срещнатъ, искатъ пари за булката. На нѣкой взематъ шапкитѣ, теглятъ имъ гашитѣ, пояса и пр. Тоя день е „царство на женитѣ“. Мжжетѣ обикновенно избѣгватъ срещитѣ имъ.

Лазаруване

ВРЪБНИЦА. Този день момитѣ играятъ, съ най-хубавитѣ примѣни. Избиратъ си „кума“, която води лазара. Цѣль день пѣятъ и играятъ по мегдани и кръчми, а по нѣкога и

Селски лазаръ (1919 год.)

по домове. На желающитѣ да имъ пѣятъ пѣсни, кумата турга на рѣмото му кърпичка, като му изпѣватъ подходната пѣсенъ, за деца, ергени, учени и пр. Вечерьта кумата гошава

момитѣ и майкитѣ имъ, които ги съпровождатъ. Раздѣлятъ помежду си събрѣнитѣ пари. До Великденъ момитѣ говеятъ на кумата (не говорятъ). На Великденъ всички лазаркини отиватъ въ кумата, занисатъ ѝ по една кукла (кравай) и по нѣкое яйце, изпѣватъ ѝ нѣколко пѣсни и се разотиватъ.

Пѣсни:

Грамю, граматико,
Хорото води,
Хорото води,
Вива развива,
Стжпи отстжи,
Янка настжпи,
Янка настжпи,
Цонка се сърди.
Гиздава Янка,
По горе играе,
По горе играе,
По долу гледа,
Хубава Цонка
По долу играе,
По горе гледа.
Ой, Янке, Янке,
Азъ ще те преспна
Азъ ще те заколя.

Дойде, ще ми дойде,
Света недѣля,
Мама и тате
На черква ще идатъ,
Бате и буля
На гости ще идатъ,
Грамю, граматико,
На порти отива.
Той се чуди
Коя да извика.
Янка да извика
Цонка се сърди,
Ами е извикалъ:
Излѣзте излѣзте
Две мили сестри,
Излѣзла хубава Цонка
Съ кървава сабя.

2.

Залюбила е Недѣля
Бащиното си аргатче,
Братовото си другарче.
Любила го, лъгала го,
Цѣли ми деветъ години.
На десетата година
Иванъ си лжчи стадото,
Недѣля стои на прага,
Руса си коса разплига,
Хемъ рони сълзи каи' дъждъ,
Хемъ троши рѣце каи' ледъ,
Иванъ Недѣли думваше,
Недѣльо, любе Недѣльо,

Ако ти е мило за мене,
Ела Недѣльо съ мене.
Недѣля тръгна съ Иванъ,
Вървѣли, що сж вървѣли,
Ивели поле широко.
Средъ поле дърво високо.
Подъ дърво студень кладенецъ.
Седнали да си починатъ,
Студена вода да пиятъ.
Иванъ Недѣли думаше:
Що щешъ, Недѣльо, съ мене
Азъ съмъ годенъ и жененъ,
И имамъ синка за тебе.

3.

Едничка Янкеле, едничкана майка Янка да завлѣче, въ Цареви
Едничка на майка, едничка на двори,
баща, Цареви двори, Царь Коста-
На поройно мѣсто, порой да протече динови.

Тамъ да изникне, Янке,
Бѣлъ червенъ тоандефилъ,
Та да го бератъ Царевитѣ моми,
Царевитѣ моми Царь Костадинови.

Та да го кичатъ по бѣли
дувари,
По бѣли дувари, Царь Ко-
стадинови.

4.

Събрали ли сж, набрали
Все в' Ивановата одая
Седнали да ядатъ, да пиятъ,
Почнали да си говорятъ
Кой с' какво ще се похвали
Кому съ конче хранено,
Кому съ сабля френгия,
Кому съ пушка бойлая,
А, Иванъ млада войвода
Той се похвали, похвали,
Че има булче разумно.

Никому порти не отвара
И безъ Иванъ вѣнъ не излиза.
Отъ где го зачу търговче,
Право при Иванъ отиде,
Хемъ си на Иванъ думаше:
Хайде да се на басъ хваниме
Ако ти булче излъжа,
Ще ми харижишъ пушката,
Ако не мога излъга,
Харизвамъ си главата.

5.

Рѣка тече, рѣка тече, (2)
По бѣли камъни,
Та кой ще иде
За студена вода,
Чана ще иде
За студена вода,
Та кой ще иде,
Вода да напие,

Христо ще иде,
Вода да напие,
Той ѝ рече:
Не изгорѣхъ за вода,
Най ѝ рече:
Изгорѣхъ за тебе
За твоето бѣло лице.

6.

Еленка хоро води,
Георги на столъ седѣше,
Хемъ на Еленка дума:
Еленке ле, любе ле,
Кога хоро водишъ,
Често ме погледвай,
Рѣдко къмъ баща си,
Често къмъ майка си.

Еленка Георги дума:
Георге ле, любе ле,
Какъ да те погледна,
Отъ хора срамота.
Отъ Бога грехота.
Наздраве ти Еленке,
И на твойта майчица.

7.

Тънка, тънка Янкеге,
Тънки ти сж веждитѣ,
Мари дай да ги разкърша.
Не си давамъ веждитѣ,
Снощи Вий ме водихте,

Въ тъмна ми тѣсна уличко,
Прѣститѣ ми трошихте,
Гдѣто ми прѣстенъ паднеше,
Тамъ пшеница никнеше.

Гергьовденъ

Голѣмъ свѣтски празникъ. Отдушникъ отъ зимата. Хлѣбъ

има подъ всѣки драка. Всѣки стопанинъ коли агне, опича го въ фурна. Надвечеръ опеченитѣ агнета съ чиния кравайчета се занасятъ на площада Попътъ чете молитва. Започва раздаване хлѣбъ и мръвки по роднини и приятели, а на попа голѣмо кравайче и плешка отъ агнето — събира цѣлъ човалъ хлѣбъ и мръвки. По Гергьовденъ се спазаряватъ слугитѣ. Хсдятъ да преглеждатъ нивитѣ, посѣвитѣ, овцетѣ. Ако има мъгла — лѣтото ще бжде дъждовно.

БОЖАЙМЕ. Първиятъ понедѣлникъ следъ Гергьовденъ не го работятъ, молятъ се за дъждъ и да не вали градушка. Църквата коли агнета (курбанъ). Излизатъ на върха на „Папуняка“, гдето свещеникътъ чете молитва за дъждъ. Раздава се курбана. До Спасовденъ не работятъ четвъртацитѣ, за да не вали градушка.

ПЕПЕРУДА. Рано сутриньта на „Божайме“ момиченцата на групи по 6—7, съ дълги прѣти, бакърче и торба, ходятъ по кжщитѣ да пѣятъ. Когато пѣятъ, поливатъ ги съ вода, за да вали така изобилень дъждъ. Даватъ имъ брашно, масъ, пари, соль. Много дечица измокрени до кости, после теглеха:

Хванати на колело пѣятъ:

Облакъ се вие (2),
Чакъ въ синьо небо,
Вива развива,
Дай боже дъждецъ,

Да порастне просо,
Да ни мѣси мама,
Ситень питень кравай.

II.

Пеперуда лѣта,
На кжде се мѣта
На долу и нагоре,
Дай Боже дъждецъ.
Да поникне просо,

Да ни мѣси мама,
Ситень медень кравай,
Да го туримъ въ пола,
Пола копринена,
Въ престилка сукнена.

Отъ събраното брашно, правятъ имъ пита. Отиватъ на чешмата, кжпятъ се съ вода и изидатъ питката. Излишекътъ събрано продаватъ.

ЯНЮВДЕНЪ. Момитѣ взиматъ малко момиченце покриватъ го съ червено було на глава. Една мома го носи. Обикалятъ село. По „Кайряка“, „Папуняка“, долния край на селото, и отиватъ на „Матювия кладенецъ“. Тамъ съ пѣсни миятъ детето съ вода, даватъ му да пие, или хлѣбъ, прѣскаатъ наоколо, съ вода, така щедро да вали дъждъ. При обикаляне селото пѣятъ:

Ой Яню, Яню,
Янюва буля,
Клепало клепе,

Рано въ недѣля,
Рано въ недѣля,
Меджия бере,

Жетва да жене,
Жетва ечемяна,
Жетва прегорѣла.

Църквата коли курбанъ овци или говеда още на Архангеловденъ, Димитровденъ и Богородица.

НА ВЪЗНЕСЕНИЕ ГОСПОДНЕ имаме сбъръ — храмовиятъ празникъ—два дни. Въ петъкъ, сутринята, църковното настоятелство произвежда пехливанлъкъ. На борцитѣ се даватъ агне, станове (платъ), кърпи и пари. Голѣмъ интер съ имаше къмъ пехливанлъка. Сборътъ се посещаваше отъ чужденци.

СВ. ТРОИЦА. Мънастирътъ „Св Троица“, който отстои километра отъ селото, се посещава много. Въ този день всичко живо отъ селото отива. Оставатъ само стари и нѣкои дечица. Презъ деня ядатъ и пиятъ подъ „Каргачитѣ“. Радостъ и любовъ за моми и ергени. Мжжетъ голѣмъ интересъ отъ пехливанлъка. Следъ тоя празникъ, казватъ :

— Е, нѣма вече празници. Сега на работа.

На полето

Следъ Св. Троица започва усилената полска работа. Подъ трептящитѣ горещи слънчеви лъчи, чуватъ се пѣсни отъ работника на черния, но благороденъ трудъ. Пѣсни отъ гърло, нахранено презъ горещия день съ тараторъ отъ чесънъ и оцетъ, или булгурена чорбица, дива попара и пр. Бърза да прибере златното жито, поглежда съ страхъ появилия се градоносенъ облакъ, иска слънцето да спре, изтощенъ поглежда залѣза му и пѣе

Жетварски пѣсни:

I. ВЕЧЕРЬ

Слънцето трепка да заиде
Елено, руса Елено,
Слънчоза майка думаше:
Слънчице, мило мамино,
Нали те мама заржче,
Сутринъ късно да изгрѣвашъ,
Вечерь рано да зайдавашъ.
Слънчице дума майка си:

—Мале ле, стара мале ле,
Стоялъ съмъ, мамо, гледалъ съмъ
Двама се братя дѣлиха
Стоянъ и Броянъ двамата.
Стара ги майке дѣлеше,
На Стоянъ даде биволи
на Броянъ даде волове.
Двама се братя скарали
Скарали и се изклали.

II НА ОБЪДЪ

Говедаръ Колю любе ле,
Кжде ще говеда да пладнешъ?
Западнѣя ще ги, Елено,
Долу въ долнитѣ герени,
Тамъ до вашитѣ конопи,
И ти Елено да дойдешъ,
Съ буленото си момиче

Съ голѣмитѣ бѣкели.
Него за роца ще пратимъ
Съ лъжица да ги налива.
Съ сълзи да ги долива.
Ние, Елено, да останемъ,
Двама конопъ да беремъ.

III. СУТРИНЬ

Недо, б'вла Недо,
Казнлъшка ружо,
Що си пов'хнала,
Пов'хнала, посърнала,
Като ленъ безъ водо,
Босилекъ безъ роса.
Неда чичо си дума:
Чичо, милень чичо,
Какъ да не линея,
Линея и да сърна,
Като ленъ безъ водо,
Босилекъ безъ роса,
Хаберъ ми довтаса,
Отъ Нова-Загора

Отъ първото любе
Да ида да го в'нчая,
Да ида ли чичо,
Или да не ходя?
Нединъ чичо дума:
Недо Чичовата,
Иди Недо, иди,
Иди та го в'нчай.
Кога го в'нчавашъ,
Не го благославяй,
Амъ го люто кълни.
Кумче, любовниче,
Да не прокопсате.

IV. ДРАГАНА

Драгана глава миеше,
Маика ѝ люто кълнеше,
Кълнеше и коситъ ѝ плетеше.
Н'ма ли чума за тебе,
Да те треска втресе
Да ти косата изпаде,

Косата отъ главата,
На сламка да се подпирашъ,
На парà турски да седнешъ.
Где стоялъ Господъ та слушалъ,
Люта я треска затресе
Майчина клетва я стигна.

V. ПЛАДНУВАЙ ДЕВОЙКО

Пладнувай девойко,
Че пладня е станало,
Мома пладня знае,
Кога пладня стане,
Снопа с'нка пуца.
Подъ кичеста крушка,

Момче воловарче,
То си хурки прави,
Хурки и кавали,
Хурката на девойката,
Кавала на волеварчето.

VI. МИЛАНА

Заспала ѝ сама Милана
Подъ дърво, подъ маслиново,
Тамъ б'в сладко заспала,
Заспала сънь с'нувала.
Где подухналъ б'влъ в'трець
Та докара росица.
Милана отъ сънь събуди
Милана в'трець кълн'ше:
В'тре ли, не нав'йнико,

Росо ле, не наросила,
Станало ѝ деветъ години,
Отъ какъ е мама умр'ла,
За пръвъ п'тъ на сънь виждамъ,
Тъкмо ме мама питаше,
Миланке, мило мамино,
Ожени ли се татко ти,
Доведе ли ти мащеха,
И грижи ли се тя за тебе.

Харманъ

Вършитбата се извършва съ дикани съ кремъци, теглени
отъ волове или коне. Обръщаме съ вили—дървени и ябички

—Дървени. Вѣе се на вѣтъръ. Натрупваме два-три „врѣхове“ и чакме за вѣтъръ. Цѣли дни на крака. Храната се дърмонеше съ ржка презъ дърмонъ. Сега следъ 1910—920 г. какво улеснение съ вѣялките! Заради чакане за вѣтъръ, по нѣкога започваха дъждове по цѣла седмица. Колко загуби на поникнала храна и слама! — За вѣтъръ баща ми изсичаше около двора дръвчетата да не му пречатъ.

Следъ харманъ започваха да носятъ дърва за горѣне отъ „Беглишката кория“. Надпреварваха се кой повече да донесе. Помня разговора на баща си: — Ионковъ Коста донесълъ 30 коля, а х. Никола 40 коля, амъ хубави цѣпеници ха?

Днесъ теглимъ немотия за дърва.

Седѣнки

Следъ харманъ започватъ „седѣнкитѣ“. Момитѣ накладватъ огньове по мегданитѣ съ дърва отъ всѣка кжца. Събиратъ се моми и жени да предатъ, чепкатъ вълна до като петли' пропѣятъ. Момцитѣ напети отиватъ. Момитѣ имъ ставатъ на краке, даватъ имъ столче на 3 крака. Всѣки сѣда до любовницата си — приказватъ. Майкитѣ и бабитѣ поглеждатъ младитѣ крадливо. Момитѣ пѣятъ:

Събирайте се на наша горна седѣнка,

Който дойде, сега да дойде.

После пишманъ ще стане.

После запищи свирка отъ ергенъ — хоро. И пакъ работа, любовни разговори. На разотиване, пѣятъ:

Пѣли пѣтлитѣ, не пѣли,

Седѣнката на разтуряне.

Кога стане студено се събиратъ по кжшитѣ на попрелка. Пакъ пѣсни, любовъ съ ергенитѣ. Правятъ меджии (помощъ) съ предене, влачене на вълна на ония жени, съ малко работни ржце, а голѣми семейства.

Следъ полската работа

Настъпва есенята, събира се всичко отъ полето, застѣва се есенната сеитба, приготвя се зимовище, започватъ по разни случаи веселби, придружени съ медзѣнъ кавалъ, гайда или цигулка. Пѣятъ се народни пѣсни, по трапезитѣ отъ мъже и жени.

I. СТОЙКА И СТОЙЧО

Мар' любете се, лъжете се,
Ала севда не хвърляйте,
Отъ севда човѣкъ умира,
Отъ меракъ се разболява.

Като ми Стойка и Стойчо
Любили се, лъгали се,
Цѣли ми деветъ години.
На десетата година

Проводи Стойчо за Стойка
Проводи, не му я дали,
Стойка се за другъ сгодила.
Кога щѣли да я вѣнчаватъ,
Стойчо въ носило турнали,
Стойка на кола качили,
На Стойка сж пѣли.
На Стойчо сж плакали
Когато въ черква отишли,
Стойчо сж опѣвали,
Всичкитѣ прошка вземали,
И Стойка влѣзна давземе,
Като му кръстче целуна

И се отъ душа раздѣли.
Двамата сж ги погребали,
Стойчо сж погребали,
Отзадъ черквата,
Стойка сж погребали,
Отпредъ черквата.
На Стойкина гробъ изникна,
Едно дръвце ябълка,
На Стойчовия гробъ изникна,
Тънка ми бѣла лозинка,
Влѣкла лозинка провлѣкла,
На ябълка се завила.

II. БАЮ И ЯНКА

Какво ми е чудо станало
Съ Баю младо даскалче
И Янка даскалицата,
Та се любили, лъгали,
Двама на училище ходили,
На единъ чинъ седѣли
Едно ми писмо писали
И голѣми сж станали.
Баю на Янка думаше:
Дойде ли Янке време,
Да се двамата вземемъ?
Янка на Баю думаше:
Почакай Баю, почакай,
Година и половина
Да си дарове приготвя.
Стоялъ Баю, чакалъ е
Година и половина.
Калесалъ Баю, калесалъ,
Много кумове и сватове,
Тръгнали да идатъ за булка,

За булка отъ чуждо село.
По пѣтя пиленце пропѣло,
Назадъ свадбата върнете,
Янка се отъ душа раздѣли.
Баю вѣра не хваналъ,
Право въ Янкини отива,
На порти го Тодорка посрещна.
Баю на Тодорка думаше,
Кждѣ е, Тодорке, кака ти?
Тодорка заплака и каза:
Кака се отъ душа отдѣли.
Баю на кумове думаше,
Вий стойте тука,
А азъ въ кжщи ще ида.
Като въ кжщи отива,
Видѣлъ е Янка умрѣла.
Ситно си писмо написалъ
И на кумове го хвърлилъ.
Назадъ се вкжщи повърна
Надъ Янка душа издѣхна.

III ДРУЖИНА

Яжте, дружина, и пийте,
Ала се не опивайте,
Че вино шега не знае,
А ракия хатъръ не гледа.
Стоянъ и турчинъ
Яли сж и пили
Два дни и три дни,

Че като се Стоянъ напиве,
Та си въ кжщи отива,
Сестра си улови,
Улови, че я заколи,
Че я въ кжщи загвсри,
Че си на овце отиде. . .

IV. ГОРКА МАРИНА

Калино, Марино, зълволе,
 Азъ ще си приспа детето
 И на черква ще иде,
 Ти да ми дете нагледвашъ.
 Тръгнала, на черква отишла.
 Кога въ черква влѣзнала,
 Попове сж онемѣли,
 Граматици оглушали,
 Вратитѣ се затворили.
 И тя се назадъ повърна,
 Право въ кжщи отишла,
 Право при люлка отиде,
 Та си детето погледна,
 Та се по глава блѣскала,
 И си на Бога извикала:
 „Бре Боже, бре мили Боже,
 Какво ми е чудо сториле,
 Моята зълва Марина —
 Та ми детето одуши“.
 Тамамъ е това думала
 И Стоянъ порти отвори.
 Маринкината милна буля,
 Тя си на Стоянъ думаше:

„Стояне пръвна пръвнина,
 Стояне, първо вѣнчило,
 Твоята сестра Марина
 Какво ми чудо направи.
 Какво ми чудо направи.
 Азъ си на черква отидохъ
 Тя ми детето одуши“.
 Стоянъ взе брадва на ржце
 И си дърва насѣче,
 Та си три огна накладе,
 Че си Маринка улови
 Та и главата отрѣза.
 Главата ѝ скача, езика говори:
 Гдето косата ми падне
 Гжста кория ще стане,
 Гдето сълзи ми ще паднатъ,
 Бистро кладенче ще стане,
 Кога се въ кжщи повърнешъ
 Буля слѣпа ще намѣришъ,
 Кога дойде на мойто
 Бистро кладенче отъ сълзи
 Да си очитѣ омие
 Тогава ще да прогледне.
 Както рекле, така и станало.

V. МОМЧИЛЪ

Момчилъ си конче кове,
 Денемъ си конче кове,
 Сутринъ си конче обосява,
 Обосява и окървавява.
 Еленка Момчилу думаше:
 Момчиле, първо вѣнчило,
 Кажми ми право гдѣ ходишъ?
 Щомъ кат' ме питашъ,
 Азъ тебе право ще кажа,
 Азъ ходя, любе ле, Еленке,
 Долу ми долу в' Цариградъ,
 При Царъ Костадинова дъщеря,
 Еленка се много ядоса,
 На зелена маса тя седна,
 Та отзе бѣла хартийка,
 Черно си писмо написа
 До Царя, до Костадина:

Царю ле, царю честити,
 Да ти е честито царството!
 Едно се куче научи
 Да ти трохитѣ обира.
 Запази, Царю, заварди
 Своитѣ холамъ палати.
 Дано се туй куче уловишъ,
 Мръвка по мръвка надробишъ,
 На менъ колетѣ изпратишъ,
 Азъ ще те, царю, наградя
 Шаникъ, жълти жълтици,
 Кило бѣли грошове.
 Запазилъ Царя, завардилъ,
 Че си туй куче улови,
 Мръвка по мръвка надроби,
 На Еленка колетѣ изпрати
 Еленка се много зарадва.

VI. ПЪЙТЕ МИ, ПЪЙТЕ ПИЛЕНЦА

Догде сте малки
При майка и при баща.
Азъ като бѣхъ кат' вази
Гдето ходихъ все пѣхъ.
До где ме мама посгоди,
Посгоди, та ме поболи,
Ожени, та ме зачерни.
Паднахъ се на зла свекърва
Сутринъ съ говеда излизе,

Вечеть се съ телци завръща
И все ме на Стоянь набутва.
Бий си, Стояне, булката,
Че въ кжщи пжтъ ми минава.
Стоянь майка си думаше
Какъ да я бия, мале ле,
Дете въ огънь горѣло,
Бързала да го извади
За туй ти, пжтъ манала.

VII. БОЛЕНЪ БОЯНЪ

Разболялъ ми се Боянъ
Долу ми въ Света Гора
В' Хилендарския мѣнастиръ.
Лежалъ е 9 години,
Та му снага изгнила,
Кости му трѣва обрасла.
Отъ где го съгледа Савата,
Савата старъ игумень,
Той на Боянчу думаше:
Каква си грѣшка направилъ
Та лежа 9 години,
Да се за тебе помолимъ!
Боянчо дума игумену:
Кога бѣхъ 12 годишень
Три кжшли запалихъ,
Все съ дребни агънца
Кога агънца блеяха...
Майки имъ севъ огънь хвърлиха
Игумень Боянчу думаше:
Като си билъ малъкъ и глупавъ,

Да се на Бога помолилъ,
Да ти Господъ опрости.
Триста ми калугеръ,
Три дни и три нощи,
Все се на Бога молили.
Отъ голѣмата имъ молба,
Морето се залюляло
Мѣнастиря заливало.
Игумень Боянчо думаше:
Какви други грѣхове направи?
Боянчо игумену проговори:
Майка ми на черква отиваше
Литургия въ ржце носѣше.
Азъ я отъ земя ударихъ,
Та и стари кокали строшихъ,
И литургията прѣснахъ,
Игумень Боянчу отговори:
Майчина клетва е голѣма
Нея Господъ не прощава.

VIII. ЛЮБЕ

Паднало ми е, паднало,
Есенна слана голѣма,
Та осланила, осланила,
Педесе кила ечемикъ,
И триста кила пшеница,
Шесдесетъ кила бѣлъ оризъ.

Стоянь майка си думаше:
Не ми е мжчно малеле,
Че ми е сѣтба осланила,
А ми е мжчно, малеле,
Че ми се сгоди любето,
Сгодило и оженило.

Медицина

Въ турско време не е имако лѣкари. Имало е самозва-
ни хеками. Лѣкуването сж вършили бабички. Кога го боли
човѣкъ стомахъ, ризтривали му стомаха. За главоболие—баятъ

му или турят студена вода. За уроки тѣ топятъ черенъ бобъ пекатъ го и го турятъ нанизанъ на шията на детето да го носи, или го окачватъ на глогъ да виси. Азъ носихъ муска отъ ходжа въ сребърна кутийка, до като порастна, за да не ме тресе. Ръсили съ баяна вода съ босилекъ, мѣстото гдето се предполага, че се е човѣкътъ разболѣлъ (урадисалъ). Друго ръсене правятъ съ мълчалива вода отъ три мѣста. Взематъ вино отъ 3 мѣста и го даватъ на болния. За да познае врачката, каква е болестъта, гаси вжглища въ вода въ зелена паница, която вечеръта стои открита на звездитѣ и после се лие. За изгубено ходятъ на циганка да хвърля бобъ. За страхъ се лѣе куршумъ или го весятъ краката на горе и ги чукатъ съ *копанъ за дрехи* всѣка сжбота. Сжщо за да познаятъ болестъта, бабата замѣта — мѣри чюмбера или пояса на болния съ лакътя си. Заболѣлитѣ отъ ревматизмъ или появила се болка ги горятъ съ кокалъ отъ свинска челюсть. Дѣдо Христо натоплюваше кокалъ, горѣше раната и шепнеше басня: *Ахъ, проклетий дяволе, какво търсишъ тука, вѣтъръ те донесе, вода да те развлѣче, огънь да те изгори, по поля и гори*. Веднѣжъ баба Таневица ме лѣкуваше съ баяне, като търкаше камъни по челото ми и бѣбреше: *„бѣла птичка по бѣло небе хвъркаше, бѣли курушнички цвѣкаше, по бѣли камъни падаха; както се прѣскаха, така и болката да се прѣстне по гори и поля*“. Болѣше ме рамото, баба Ганювица тури вълненъ парцалъ, на него кълчища, запала я и съ ножици я бъркаше и рѣжеше и басня четеше. Друга басня (баяне) на пжпки по лице, и за назланъ уста: *„Мари н-зла проклето, какво търсишъ по това бѣло лице, та не идишъ по гора, по водата, по вѣтъра*“, като трие съ бобче или камъче, което се хвърля въ вода. Баба Хрестовица бае за главоболие, (урчасване) като разтрива челото съ палеца, и чете басня. Нѣкои викаха попе да имъ чете. Ако болестъта—треска— продължи много, на болното заключватъ краката съ конски бокаи. Сутринъта рано го оставятъ на кръстопжтъ за да го намѣри първия ранобудникъ, който го отключва. Даватъ му дарове и гощаватъ. Ставатъ вече аратлици (подбратими). Още замѣсватъ се кравайчета отъ порясана или вдовица баба. Тургатъ ги на една керемида, запалватъ свещици и ноцно време ги поставятъ при водопой или кръстопжтъ. Който ги види или настжчи, на него да отиде болестъта или отвалѣче. Ходятъ при турска ходжа джанджия да събира дяволитѣ. Заушка ако излѣзе, отиватъ при бакалинъ или попа който заобикаля съ мастилено перо окржжностъ, на заушката раздѣля я на 4 дѣла и пише И. Х. Н. К. Топлятъ мѣстото съ чукана за соль. Дѣдо

ми имаше рана на крака си. Дойде джараджията дѣдо Апостолъ. рѣжеше го и съ устата си смучеше лошата кръвъ. Дѣдо Колю Стоянчевъ съ рогъ изкарваше кръвъ отъ бо'ното мѣсто, посиняло отъ ударъ. Той бѣ прочутъ чакракчия. Отъ далечни мѣста дохождаха да поправа счупени кости на кракъ, ржка и пр. Сжшо и на добитъци, За сега тая работа я извършва Георги Д. Хаджикъойски.

Къмъ 1890 г. се появиха учени момчета, Георги Бавевъ, Димитъръ Ионковъ и др., а Никола Д. Коларовъ върналъ се отъ войската, санитаръ, учеа болнитѣ отъ настинка да се разтриватъ съ еликефире (камфоръ) и зехтинъ, да турятъ хадралъ, даваха имъ солфато, учеа какъ да се пази болния да не се простуди, да пази стаята при неразположение да се пази отъ ядене, да отива при лѣкаръ и пр. Дотогава имаше само единъ окол. лѣкаръ, после се назначиха и други градски лѣкари. Създаде се фелдшерския участъкъ презъ 1905 г. въ с. Устремъ. Презъ 1913 год. фелдшерътъ се премѣсти въ с. Сремъ. Води се борба за седалището му. Срѣмци успѣха да ожде тукъ. Фелдшерътъ бѣ Бановъ, а следъ него Лазаръ Петровъ до 1929 г. Седалището се премѣсти въ с. Устремъ. Тогава общ. съветъ назначи на общ. средства фелдшеръ Колю Димитровъ. Въ последствие се откри въ селото ни държавенъ санитаренъ участъкъ. Презъ 1934 г. поради централизацията на общинитѣ фелдш. участъкъ бѣ въ с. Устремъ. Презъ януарий 1939 г. селото се обособи въ отдѣлна община, назначи се фелдшеръ Ст. Дахтировъ. Селянитѣ привикнаха и за най-малка болка ходятъ въ амболаторията за прегледъ и лѣкуване.

Войнитѣ

Презъ освободителната война селото не пострада. Само дѣдо Марко умрѣ, който бѣ изпратенъ въ турската армия на мекере (обозъ). Нѣкои по заможни хора сж бѣгали по гората въ мѣстн. „Коанджика“ „Кюшето“ и др. по нѣколко дни отъ черкезитѣ. Помня нашето семейство избѣга въ гоцкото село Козлуджа (Орешникъ) за нѣколко дни. На х. Михайлъ турци му взеха паритѣ, като му туряли нажежени желѣза за измжчване. Съ тѣхъ имало гърци отъ с. Козлуджа. Освободителнитѣ руски войски дошли въ село на 7 януарий 1878 г. Окупационни руски власти раздадоха на мъжегѣ, годни за оржие, пушки „Кримкии“ съ дебели патрони. Образува се милиция. Имаше руски инструкторъ. Всѣка седмица, празникъ ги обучаваха. По после измежду по-способнитѣ назначиха началствующи. лица. Ионко Павлевъ (баща ми) бѣ ро-

генъ командиръ, съ широка лента презъ рамо. Имаше взводни командири. Помня, когато играеха учение и гърмежа из „адата“, Ангеловъ Георги гърмна и падна на гърба си.

Сръбско-българската война (1885 год.)

Имаше войници нашенци, но жертви не се дадоха. При обявяване съединението на 6. IX. 1885 г., пристигнаха Ямболската и Сливенската дружини и настанаха на бивакъ до село въ „Вехгитъ лозя“. Напразиха се землянки покрити съ пръстъ, като за цълъта изсѣкоха гората „баба Изаничка“. Направиха окопи за голѣмо сражение съ турцитѣ. Имаха 4 орджия на върха „Поповия орманъ“. Казватъ, че едното бѣ счупено. Какъвъ куршумъ! На Димитровденъ топчийтѣ дойдоха въ село облечени съ сукнени дрехи и свири музиката. Играха хора. Началникъ имъ бѣ майоръ Драндаревски. Строго ги държаха. За кражби, пръчки на голо. Казанитѣ имъ бѣха на патрейската воденица, гдето се хранѣха. Ний децата носѣхме да имъ продаваме яйца, грозде, кокошки. Играеха учение, копаеха окопи, които и до днесъ личатъ както и бивака имъ. Имаха телеграфна жица на малки 3 м. прѣти — стълбове. На 2-й ноемврий всичко замина за Сърбия. Границата ни съ Турция остана да се пази отъ жителитѣ на граничните села, както и нашето село. Съ кримкови пушки ходѣха на постове да пазятъ. За надзоръ по пазене границата бѣ оставенъ дѣдо Панайотъ Хитовъ съ своитѣ доброволци „конни волентири“, съ голѣми бѣли шапки.

Балканската война

Презъ 1912/1913 г. тукъ всичко годно и обучено бѣ на войната. Болшинството бѣ въ 29. и 42. пѣх. полкове. Биха се въ всички сражения, стигнаха до Чаталджа, нахвърлиха се въ турскитѣ окопи, биха се съ сърби, гърци, показаха слава, а завърнахме съкрушени по вина на дипломацията. Презъ месецъ юлий 1913 г. при нашествието на турцитѣ, стигнаха на бивакъ до с. Устремъ, а разездитѣ имъ до с. Изгрѣвъ. Нзшитѣ хора избѣгаха до Ямболъ и Сливенъ Следъ седмица се завърнаха, намѣриха 38 кжши изгорѣха. Предполага се, че сж запалени отъ турскитѣ разезли или пленици, които били къмъ село. Други предполагатъ, че е запалено отъ известни гърци отъ околнитѣ села. Други кжши и покжщнина се завариха непожтнати. Сжто и презъ европейската война (1915—1918 г) Сремци изпълниха дългътъ си, като оставиха презъ дветѣ войни въ незнайни гробове 64 герои войни изъ сракийски, македонски и добруджански поля, между които

капитанъ Георги Поповъ, поручикъ Георги Гакевъ, фелдфебели Иовчо Д. Факирчевъ, Таню Г. Таневъ, Георги Петровъ, Калчо х. Николовъ, подофицери и редници.

Къмъ тия скъпи герои жертви, ние още не сме изпълнили дълга си за да имъ се издигне паметникъ. Има основанъ комитетъ да събира средства. Държавата не остави нещастнитъ сираци, жени и родители отъ войнитъ, като имъ даде съответнитъ пенсии, а четири сираци издържа въ сиропиталища, даде имъ образование и занаяти. И презъ двете войни въ селото ни не стъпи чуждъ войнишки кракъ, да се гаври съ честта ни. Женитъ извършваха земеделската работа. Останалитъ въ село мже помагавъ съ работата на слабитъ. Нашето училище презъ европейската война бѣ отворено отъ освободенитъ отъ войната учители Димитъръ Йонковъ и Георги Басевъ и учителката Елисавета Г. Иванова.

Църква

Презъ първата половина на 19 вѣкъ селото ни нѣмало свещеници. Сведенията ни говорятъ, че църковнитъ ни обряди; вѣнчаване, кръщаване и пр. се извършвали отъ свещеници отъ с. Вакъвъ. Тѣ сж имали голѣми енории. Дохождали сж свещеници и отъ Монастиря „Св. Троица“ да извършватъ треби. Такъвъ свещеникъ, *Станчо*, дохождалъ и извършвалъ треби въ кмщата на Миховъ Кустови.

Къмъ 1850 г. дошълъ за свещеникъ Димитъръ Шидеровъ отъ с. Вакъвъ. Въ сжщата 1850 г. се построила църквата ни „Св. Възнесение Христово“. Турската властъ не позволявала да се построи църква, затова въ женското отделение направили баджа (ку-

Църквата „Св. Спасъ“
въ едѣя стая съ килийното училище

минъ), който още личи, та когато ги разпитвали турцитъ, какво става, тѣ казвали „папазъ евде“ (полска кмща) Икони-

тѣ сж направили следъ направата на църквата Дъщеря му Тодора Калчезица разправя, че той самъ си изкоренилъ нивитѣ изъ играта. Плащали му на вѣнчло. Той ималъ при себе си за слуга Атанасъ Ангеловъ който му помагалъ въ земедѣлието. При свещенико той се научилъ да чете и пѣе черковно на грѣцки и се ржкоположилъ за свещеникъ на селото. Той четеше почти неизусть, но не знаеше да пише името си. Нѣкога праяеше службата на кжсо, съкратено. На въпроса: „Защо така?“—отговоряшъ: „Азъ донато дойда отъ дома до черквата четмого го изчетохъ до тука“ Бѣше просто човѣкъ, добъръ, неукъ. Следъ църква започваше да пие по дюханитѣ, до като се отиде по обѣдъ. Помня, кжгато служеше на грѣцки. Азъ, учителче, се учехъ на черковно пѣние. За 7-я гласъ ме учеше, като изпѣваше пѣсенята на попа и владиката които се хянали на бастъ, щото полътъ отъ меднакъ да запѣе VII гласъ, сбече поптътъ го забравилъ. Попадията разбрала трудното му положение и отъ женското отдѣление запѣла на VII гласъ: „Абре попе, попе, отиде ти бѣлата кобилка съ черното конче, заради 7-я гласъ“ и попа подель гласа я спечелилъ баса. Презъ 1877 г. се ржкоположи за свещеникъ Георги Митевъ отъ с. Козлуджа, който се оженива въ селото ни, като учителствувалъ нѣколко години. Заедно съ свещеникъ Атанасъ Ангеловъ служеха на грѣцки като имаха раздѣлено селото на махли. Плащеха имъ на вѣнчило въ натура по 1—2 крини храна за венчаване по 50 гроша, кръщаване 5 гроша, водосветъ 20 пари, сарандисвина 40 пари. На владиката плащеха по 6 гроша на всичко—владицино. Помня ги и двамата. Попъ Георги бѣше буденъ човѣкъ. Той скоро научи да чете славянски книги, които се доставиха презъ 1874 г. по настояване на двскалъ Христо. И започна да служи на славянско четене, а свещеникъ Атанасъ като старъ, само на грѣцки служеше до смъртъта си. А пѣвцитѣ пѣха славянски. Помня попъ Георги съ голѣма брада проповѣдваше отъ „Ссфрониего“. Полаваша се съ голѣмо уважение и като учитель, свещеникъ, първенецъ, билъ е и писаръ на селянитѣ „Мухтари“. Синътъ му Иванчо е черковель пѣвецъ в януцитѣ му учители. Въ 1890 г. се поминя. Презъ 1891 г. дохождаше Лесовския свещеникъ Христо Релевъ, като заведущъ енприята Въ 1892 г. се ржкоположи за свещеникъ Димитъръ Атанасовъ отъ с. Гаджилово. Тамъ билъ нѣколко години общински кметъ. Следъ смъртъта му, на 1918 г. дохождаха като временни управляющи енорияте: свещеникъ Стефанъ Лазаровъ — бѣжанецъ, свещ. Хр. Бозевъ отъ с. Гранитово и руския свещ. Левъ Безлатновъ.

Въ 1927 г. се ржкоположи жителя отъ селото ни свещ. Атанасъ Яневъ, който продължи до 1934 г., защото по благоволенietъ на владиката, който го обичаше, го премѣсти въ гр. Ямболъ, а после въ с. Каблешков о. Като свещеникъ, отличенъ гласъ, приоми, блатъ говоръ.

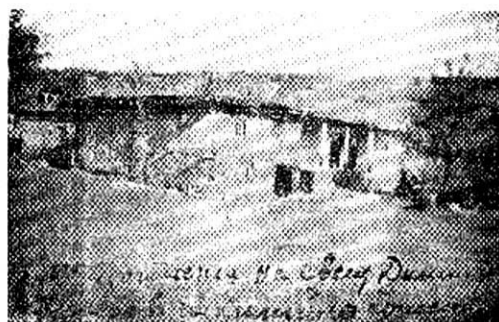
Въ 1935 г. дойде съселянина свещ. Хр. Бакаловъ. Ржкоположенъ бѣ отъ Ст. Загорския владика за с. Мждраецъ Бѣ скарвчъ съ Сливенския владика. Въ последствие по молба и ходатайства, владиката го въртна въ селото ни. Отъ селото ни имаме ржкоположени и други свещеници: Димитъръ Г. Баевъ въ с. Маломирово, Георги попъ Димитровъ въ с. Мурадовлий.

Първи роденъ отъ селото ни, се ржкоположи за свещ. Димитъръ Пиновъ — самоукъ, за гр. Сливенъ. Въ последствие се скарва съ Сливенския Митрополитъ Гервасий за издадена отъ него и др. свещеникъ книга противъ владиката за порядки изъ живота му. Владиката го лиши отъ сана му. Той хвърли дрехи и шапка, остави си брадата. Виждамъ го единъ денъ въ една печатница да върти колелото. Каза ми: „срамъ ли е да работя“! До Съединението църквата имаше епитропъ. Той събираше приходитѣ и самъ правеше разходитѣ. Никакви сметки. Въ турско бѣха епитропи дѣдо Коста Сулевъ, дѣдо Павли и др. А напоследъкъ дѣдо Колю Стоячновъ, който за изненада на всички предаде на вече избранитѣ църковни настоятели, около 60 звонка — наполеони които се внесоха въ Б. З. Банка фондъ на църквата. Каква честностъ. Когато последнитѣ епитропи показваха или слаби излишци или дефицити! Приходитѣ на църквата сж отъ свещи, дарения и такси. Има една горичка „Дѣдовата Андонова Ада“. Приходъ отъ нея не сж видѣли. Нѣкой свещеници се ползуваха отъ църковнитѣ суми, било като земи. Слабиятъ контролъ надъ касиеритѣ явява се дефицити, та нѣкои ходиха въ затвора.

Училище

Отъ събранитѣ сведения около 1850 г. е отворено първото килийно училище отъ свещ. Димитъръ Шидеровъ отъ с. Вакъвъ, дошелъ за свещеникъ въ селото. Започналъ да събира деца — момчета у дома си и ги училъ лѣтно време подъ сѣнката на бръста у двора си, а зимно време въ една стивичка тоже у дома си. Учебната година била лѣтно и зимно време. Той е б ъ л г а р и н ъ, у ч и л ъ на гръци. На новоначиначающитѣ написвалъ на едно листче или дъсчица гръцнитѣ букви: алфа, вета и пр, поставялъ го на разцепена клечка и по цѣли дни изучавали азбуката наизустъ.

Следъ усвояването ѝ, давалъ малки гръцки черковни книги (филадки) да четатъ и изучаватъ наизустъ. После имъ давалъ

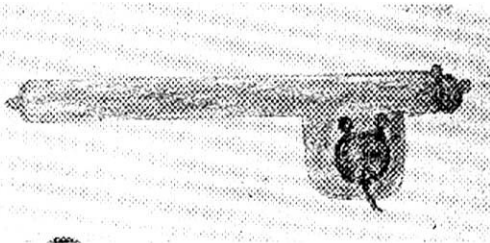

Първо килийно училище
въ къщата на свещеникъ Д-м. Шидеровъ.

тржба за перодръжките и на края резервоаръ за мастило. Последното се правѣло отъ терзийски конци, които били боя-

дисани черно. наливали малко вода, която почернявала отъ боята и мѣ.

Написаната кость избърсвали и смивали. Писането изобщо било по рѣдко. Запомнихъ негови

Девитъ

ученици, които и до старостъ помнѣха на изустъ ученото на гръцки книги, безъ да знаятъ да говорятъ гръцки, а нѣкои не знаеха и да пишаватъ. Помня Христо Продановъ неграмотенъ, а четеше. Дъщерята на поля разправя, че като свещеникъ и учител, работилъ и земеделцие. Ученицитѣ му давали по нѣкой грошъ и кърпичка. Немирницитѣ наказвалъ съ „фалага“. Врзвали му лаята крака съ две успоредни пръчки и биели по краката. Учителствувалъ около 10 години

последователно часословъ, апостолъ, псалтирь. Изучавало се всичко наизустъ. Пишели на кокалена прешка отъ добитъкъ съ паче, орлово или мисирско перо.

Ученицитѣ имали и бронзовъ девитъ, който има

(1850 до 1860 год.). Втори учител-мирянинъ дошелъ Георги Митевъ—грѣкъ отъ с. Козлуджа, въ 1860 г. Учителствувалъ до 1864 год. Оженва се за българка и заселва въ селото ни. Прехвърля учителството и помага на дѣдо си въ земедѣлнато. Става втори пжть учителъ отъ 1868 до 1873 год. — край на грѣцкото учение. Обучавалъ по сжщия методъ и книги. Пишели напоследъкъ на книга съ мастило. Намирниците на-казвалъ сжщо съ „фалага“. Други ученици биелъ по рждетѣ или туряли на гърба на другъ ученикъ и биелъ съ прчка по седалото. Плащали му 500—600 гроша годишна заплата и даръ — кърпички отъ ученицитѣ. За училище е служела една стаячка на църковния сайвантъ. Въ 1877 год. се гжкоползва за свещеникъ (вижъ отдѣлъ църква). Презъ 1864 год. и 1865 год. билъ учителъ Димитъръ Господиновъ, българинъ, отъ с. Уруиѣ-Беглий. Училъ грѣцки въ сжщата стая, при методъ, книги, наказания и заплата. Презъ 1866 и 1867 год. И в а в и ъ С г у р а в ъ, грѣкъ отъ с. Голѣмъ Боялъкъ. Училъ на грѣцки по черковни книги въ сжщата стая, методъ, наказания и заплата. Оженилъ се за дъщерята на свещ. Д. Шидеровъ, но не се заселилъ. Въ 1874 г. селянитѣ построили ново двуетажно училище въ черковния дворъ. С ж щ а т в г о д и н а дохожда за учителъ даскалъ Христо Бѣлевъ (голата глава) отъ с. Ячина, Казанлъшка околия. Първи той въвежда славянско четмо и писмо. Училъ на славянски букваръ: азъ, *букл. ведр, глаголи и пр.* и писане сжщитѣ букви. По негово настояване църквата купила славянски книги. Пѣвцитѣ пѣли по славянски, богослужението свещеницитѣ извършвали по грѣцки въ началото, а после по славянски. Давалъ на ученицитѣ да четатъ славянски чвсословъ и апостолъ. Той за първи пжть отпразднувалъ 11. (24. май) Св. Кирилъ и Методий, като обяснилъ значението му. Ималъ революционенъ духъ. Увещавалъ първенцитѣ да подпишатъ поднесеното имъ заявление до правителството на султана, за да се дадѣтъ права, обаче първенцитѣ се уплашили и го помолили да освободи селото. Заминалъ за родното си село, гдето, като революционеръ, го убили, кога билъ скритъ—каченъ на една круша. Билъ учителъ въ 1874 и 1875 год. съ заплата 500 — 600 гроша.

Презъ 1876—1878 год. билъ у-ль Николай Желевъ отъ с. Вакъвъ съ заплата 500—600 гроша и храна отъ селото. Напоследъкъ въвелъ българско четмо и писмо. Обучавалъ по рибния букваръ: *ба, бе, би, бу*.. Помня го Даскалъ Николчо. Яде хлѣбъ у дома, квчи ме на гърба си и ме заведе на училище. Билъ добъръ черковенъ пѣвецъ.

Следъ освобождението

Въ 1878/79 уч. година се условилъ за уль Димитъръ Пановъ отъ с. Сремъ, самоукъ, четмо и писмо българско. Имало възрастни ученици и при една савда, ученицитѣ го били и изхвърлили отъ балкончето. Минавалъ за нехранимайко. Помня, когато направилъ нѣкоя бела, баба ми викаше:

— Ухъ, тов Панковъ Митю! Но той, когато да напустне салото, остави пълнеъ сандѣкъ съ книги, по които се самообразовалъ.

Единъ день го видѣхъ учитель въ Сливенската гимназия, после секретаръ на Ямболската община, по-късно градски свещеникъ въ гр. Сливенъ (вижъ отдѣлъ черква).

Презъ учебната 1879/80 до 1881/82 год. включително бѣ учитель Юрданъ Петровъ отъ с. Талашманлий. Бѣхъ му ученикъ. Като учитель и църковенъ пѣвецъ, плащаха му 600 — 800 лв. годишно, защото билъ известенъ добъръ учитель и билъ училищенъ инспекторъ. Туря редъ, разпредѣля ученицитѣ на I — IV отдѣление и друго подготвително за деца на 6 години, какъвто бѣхъ и азъ — все момчета. Подготвителното отдѣление го занимаваше братъ му Янко Петровъ безъ заплата. Помогаше на братъ си, а той го учеше на псалтирия и църковенъ редъ. Ходѣше съ потури съ червени връзки подъ колѣно. Презъ 1882-83 год. уль бѣ Иванъ Славия отъ гр. Сливенъ. Биеше ученицитѣ, наврзиха го родителитѣ имъ и първенцитѣ. Напустна средъ учебната година.

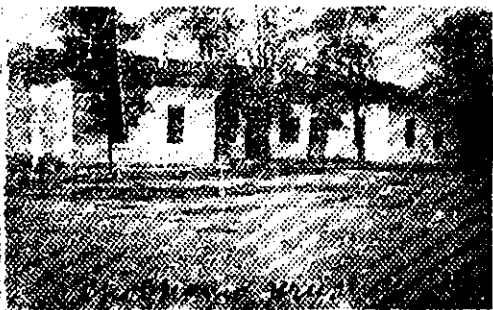
За 1883/84 г. учитель дойде Георги М. Бекаловъ отъ гр. Сливенъ. Минаваше за добъръ учитель. При него завършиха първи випускъ IV отдѣление. Поменатитѣ всички учители се уславяха отъ чорбаджитѣ и кмета. А следъ това, отъ училищното настоятелство, начело съ кмета.

Презъ 1884/85 и 1885/86 г. бѣ учитель Илия Ангеловъ отъ с. Урумъ-Беглий съ 500 лв. заплата и църковенъ пѣвецъ. Бѣхъ му ученикъ въ III и IV отдѣление. Презъ 1886/87 год. учитель бѣ Динко Ат. Факирчевъ отъ с. Сремъ. Презъ 1887/88 г. пакъ се услови Илия Ангеловъ съ 600 лв. Ученицитѣ бѣха вече повече отъ 80, та за помощникъ учитель бѣ условенъ Никола Д. Коларовъ отъ с. Сремъ, съ 140 лв. заплата. На изпита се изпитваха всички ученици по предметитѣ по отдѣлно въ присѣтствието на ассистентъ и родителитѣ. Получилитѣ добра бележка минаваха въ по горно отдѣление, а не по годишния успѣхъ. На отличилитѣ се по единъ ученикъ отъ отдѣление се туряше на главата му вѣнецъ отъ живи цафта и съ всички ученици се демонстрираше. Помня, венецъ дадохъ на Ст. Михайловъ и К. Сулевъ. Изпититѣ ставаша тържест-

вено. Също и Св. Кирилъ и Методий се отпразнуваше тържествено. Презъ 1888/89 г. се услови известниятъ учитель *Стоянъ Р. Ханджиевъ* отъ гр. Казанлъкъ съ 600 лв. год. заплатъ и църковенъ пѣвецъ За помощникъ учитель бѣ *Георги Баевъ* отъ с. Сремъ, свършилъ II класъ. Баща му, копнеющъ да се учи сина му църковенъ пѣвецъ, го услови за 20 гв. и единъ чифтъ обуша, като прислугва въ църквата и учи на пѣвство. Презъ 1889/90 г. бѣ същия учитель, а помощникъ учитель му бѣ *Димитъръ Йжковъ* отъ с. Сремъ свършилъ III кл. съ 120 лв. год. заплатата и да прислугва въ църквата и учи пѣство. Презъ 1890/91 и 891/92 г. при същия учитель бѣ помощникъ *Коста В. Сулевъ* отъ с. Сремъ, сакатъ съ дѣската ржка, за 200 лв. годишно. Презъ тия години заплатата на *Ханджиевъ* се услови до 800 лв. год. Той бѣ строгъ, биеше ученицитъ съ плесници и риташе съ иракъ. На помощ. учителитъ се даваха обикновено да обучаватъ по долнитъ отдѣления. И тѣ биеха ученицитъ съ плесници и поставяха на колена. Презъ последнитъ години се правиха ревизии. Първитъ училищни инспектори бѣха *Икономовъ*, *Ил. Гудевъ*, а най-популяренъ и деенъ бѣ *Тодоръ Милковъ* отъ гр. Пловдивъ.

Построеното презъ 1874 г. двуетажно училище стана недостатъчно да побере всички ученици. По ревизията си презъ 1890/91 г. училищния иръ *Т. Милковъ* глоби 120 родители по 5 лв. всѣки за отсъствия на децта имъ, чрезъ присяда отъ *Мировия* съдия. За времето глобата бѣ голѣма. Инспекторътъ замѣни глобата съ по 10 кола камъни, донесени за училището. И селянитъ донесоха 1200 коли камъни и глобата бѣ отмѣнена. Същиятъ инспекторъ изкодатайствува отъ Министерството на Просвѣтата 3,000 ле. помощъ за направа ново училище.

Постоянната комисия даде 1,500 лв. и на населението разхърпиха суми. Даде се по доброволно спазряване направата му на *Димо Петровъ* — майсторъ балканецъ за 3,900 лв., съ известно число чинове и черни дъски въ 3 стаи съ мате-

Основното училище (1892 г.)

риалъ за прозорци, дъски за пода, пирони. Селенитѣ доставиха всички дърва за покрива, които изсѣкоха и нерѣзоха, такива изъ мѣрата ни, доставяха вода, горѣла варь, пѣськъ керемиди и пр. Майсторѣтъ почтено извърши постройката, но изгуби и посегна на живота си въ умопомрачение. Присъжствуващитѣ го спасиха, като зловиде полу забития въ корема ножъ. Училищното настоятелство му даде още 400 лв. награда. Най голѣмъ дълъ за направата на училището се пада на тогавашния кметъ Иванъ Костовъ Каракостовъ — черния кметъ, Той положи голѣми усилия. Насила, съ кавги бой заставаша нѣкои непокорни да работятъ. Воловетѣ отъ ралото пускаше, за да достави необходимия материалъ. Отъ голѣми тревоги започна да трепери и се парализира. Днесъ ния признателнитѣ Сремци търсимъ портрета му, за да го увеличимъ и туримъ въ училището. Вѣчна му признателностъ отъ Сремци и Богъ ва го прости. Довършиха три стаи. На 27 септември 1892 г. сжбогень день, следъ обѣдъ азъ бѣхъ учителъ и по нареждане на гл. учителъ пренесохъ чиноватѣ, черни дъски и пр. отъ старото въ новото училище.

Живковиятъ законъ за нар. Просвѣщение, се създаде презъ 1892 г., тури край на унижителното уславяне на учителя по кръчми и баклуци. Обаче, той бѣ оставенъ играчка въ ржцетѣ на училищ. инспектори. кметове, партизани съ своитѣ оригинални постановления за уволняване, че учителътъ блажелъ, че билъ безвърникъ, билъ децага и пр. Безъ всѣко предизвестие учителътъ получаваше заповѣдъ за уволнение или примѣстване. Държавата, изплащаше $\frac{2}{3}$ а общинитѣ $\frac{1}{3}$ часть отъ заплатата. Презъ 1892/1893 г. за учители по Живковия законъ се назначиха Стоянъ Р. Ханджиевъ и Димитъръ Йонковъ съ приказъ отъ Министерството на Нар. Просвѣщение. Ученицитѣ бѣха разпредѣлени на 4 отдѣления. Идната учебна година персоналтѣ се увеличи съ учителя Иванъ Жековъ отъ с. Сремъ. Презъ 1895/96 г. бѣха назначени Георги Бавъ и Георги Ив. Станевъ. Последния учителствува 1 год. Отъ горнитѣ учители Ст. Р. Ханджиевъ учителствува 7 год. и самъ напусна.

У-льтъ Д. Йонковъ учителствува непрекъснато 36 г., отъ които 26 въ с. Сремъ. Поради учителскитѣ гонения бѣ уволняванъ „като социалистъ“, като пречка на партизани и селски чорбаджии 2 пжти. Напоследъкъ 1906 г. бѣ назначенъ отъ учил. н-во въ с. Сремъ и непрекъснато учителствува 20 г. Бѣ главенъ учителъ на училището, за да бжде уволненъ презъ 1925 год. по съкращение и пенсиониранъ. Презъ разни години е получавалъ малки заплати отъ 525 лв. г. до като редовенъ I-во сте-

Венѣ получава 3,000 лв. месечно. Въ 1936 г. направи дарѣние за вѣчни времена 4,000 лв. на училището Лихвитѣ ще се капитализиратъ до смъртта му. Следъ това, ще се дава всѣка година по $\frac{1}{2}$ отъ лихвитѣ на ученици, показали успѣхъ и трудолюбие, награди въ книги въ деца на утрото, и следъ нарастване фонда и дрехи. Награденъ е съ орденъ IV степенъ гражданска заслуга отъ Н. В. Царя.

Учителѣтъ Георги Баевъ учителстваа непрекъснато 40 години, отъ които 35 години въ с. Сремъ. Напусналъ презъ 1929 г., за да отстѣпи мѣстото на сина си Ив. Г. Баевъ. Награденъ е отъ Н. В. Царя съ орденъ за гражданска заслуга IV степенъ.

Учителитѣ Д. Йонковъ и Г. Баевъ, жители на с. Сремъ, презъ своето дълго учителствуване въ селото си, поставиха училището на висота изъ най-първитѣ училища въ околията. Тѣ бѣха нераздѣлни другари, отъ ученици, войници, въ войната и като учители и общественици. Тѣ отваряха вечерни училища. Въ тѣхното лице държавата отвори прѣсбитѣ допълнителни курсове, на които бѣха преподаватели. Дядоха много утра, вечеринки и представления. Първитѣ въ околията си назначиха учил. слуга. Тѣ на свои средства купиха днешната камбана, въ послѣдствие се изплати. Нигде въ околията нѣмаше такава. Тѣ съ съдействието на окол. учил. инспекторъ Пехливановъ издействуваха презъ 1908 год

Димитъръ Йонковъ
пенсионеръ—учителствувалъ 36 г.

училището да се признае за държавно по бедностъ, за да се даде възможностъ да се снабди училището съ модерна по-къщнина и пособия съ сумитѣ економисани отъ заплатитѣ на учителитѣ, които почна да изпльща държавата Тѣ при-

ложиха най-рано задължителното учение. Правиха демонстрации със стъене черници, хранене буби въ училището. Тъ бѣха

въ първитѣ редици на всѣка обществена работа за селото. Днесъ по на 66 годишни възраст, тѣ сж общественици. Г. Баевъ училищ. н-лъ, кръчмаръ. Д. Ионковъ общ съветникъ, кооператоръ и пр. За пръвъ пжтъ се назначи учителка въ село Димитрина Кирова отъ гр Сливенъ въ 1903 г.

Днесъ имаме мѣстни учители Г. Ивановъ, Д. Ивановъ, Ив. Г. Баевъ, Ионко Бакаговъ, Ив. Хр. Поповъ, г-жа Тинка Д. Иванова и Мария Бакалова. Гордѣемъ се, че имаше г-жа Елисавета Г. Иванова пенсионирана учителка, Съпругътъ ѝ учителя Георги Ивановъ още учи-

Георги Баевъ — пенсионеръ
учителствувалъ 40 години

телствувалъ, Бѣ гл. а-венъ учителъ. Николай Кировъ съ г-жата си сж прегимназиални у-ли. Училището сега има 4 отдѣления и III класъ съ 380 ученика, и 10 учители. Има ученическа трапезария. Училищната сграда е недостатъчна. (Повече вижъ учил. лѣтописъ) Това събрахъ отъ стърци и взъ като непосредственъ свѣдетель въ последно време. Дългъ е на гл. учителъ да заведе училищна летописна книга подробно и за времето следъ Живковия законъ.

Георги Ивановъ — учителъ
и Елисавета Г. Иванова
учителка — пенсионерка

Кооперация

Към 1890 год. селянитѣ ни бѣха много задължили къмъ Папазовъ и Г. Чаушевъ, гърци отъ гр. Каваклий, поради падналитѣ 5—6 год. подъ редъ градушки. Застраховки нѣмаше. Раздаваха имъ пари съ лихва 28%. Баща ми бѣ комисионеръ. Виждахъ като му даваха по 80—100 лири турски — златни да ги раздава съ горната лихва.

Виждайки лошото икономическо положение на селянитѣ, учителтъ Ст. Р. Ханджиевъ и азъ решихме да основемъ *взаимно-спомогателно сгестовно дружество*, за да ги освободимъ отъ лихваритѣ. Агитирахме, намѣрихме 120 души. Въ 1894 год. на учредителното събрание се явиха 80 души. Съ вдигане ржце, ей като сега ги виждамъ, гласувахме устава, въ който се опредѣли по 1 лв. месечна вноска — дѣлѣ. Кръстихме дружеството „Селянче“. Пристѣпи се къмъ изборъ за настоятелство. Избраха Ст. Ханджиевъ за председателъ. Предложенъ бѣхъ за секретаръ. Подъ предлога, че съмъ младъ, партизанитѣ посочиха да бѣде избранъ другъ слабограмотенъ, като азъ съмъ пишелъ всичко, а той само да подписвалъ. Обиденъ, напустнахъ събранието. Обаче, тѣ ме избрали за секретаръ; х. Ив. х. Николовъ за подпредседателъ, Д. А. Факирчевъ за касиеръ, Хр. Бакал. Димитровъ за членъ. Безъ да чакаме утвърждение, напечатахме квантации и започнахме да събираме дѣлове. Събранитѣ пари дадохме въ заемъ. И тукъ се прояви партизанлъкъ. Дружеството продължи една година. Въ 1895 год. Ханджиевъ напустина, а менъ партизански уаолниха, после премѣстиха другаде. Останалитѣ управници не проявиха дейностъ. Следъ една година ликвидирахме съ загуба. „Селянче“ умрѣ отъ болестта „партизанство“, за да се съживи следъ 33 години преспиране.

Околнитѣ села Лесово, Вакъвъ основаха кооперации. Отъ латаргическия сънъ се пробудиха нѣколцина. — „Да основемъ кооперация загориха другаритѣ Митю Хр. Стоянчевъ, Петъръ В. Ваневъ, Коста П. Ванъвъ, Христо П. Димитровъ и др. Хъ' даскале!“ — Ама паренъ кѣшъ духа. Партизанлъкътъ още съществува. Да уарѣ плода. Тия добри хора, искаха да бѣда съ тѣхъ, при тѣхъ. Познаватъ ме, че съмъ способенъ за келая и хамалинъ — да викамъ хора и да работя.

На 24. II. 1927 г., сутринтъ, срещна ме Коста П. Ваневъ предъ кръчмата. Имаше 15 см. снѣгъ. — „Хайде бѣ даскале, кога ще основемъ кооперацията? — Засраменъ въ себе си отъ това настойчиво искане на другаритѣ си, следъ пауза — мълчание, казахъ: — „Хайде, днеска, „Хайде да отидемъ по

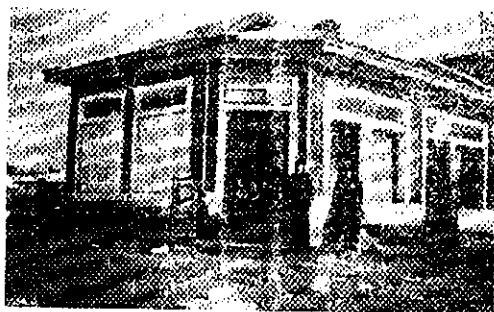
дюкянитѣ и кжцитѣ да намѣримъ другаритѣ". Косю, осиянѣ отъ радость, и азѣ крачехме изъ прѣхкавия снѣгъ да намѣримъ другаритѣ. Намѣрихме Петъръ Вичевъ и Митю Хр. Стоянчевъ. Тѣ бързо позикаха други до като станакме 13 души:

1. Димитъръ Йонковъ	7. Петъръ Вичевъ
2. Атанасъ п. Димитровъ	8. Колю Т. Гиневъ
3. Петъръ Г. Карапчевъ	9. Георги Д. Хадживевски
4. Митю Хр. Стоянчевъ	10. Христо п. Димитровъ
5. Коста П. Ваневъ	11. Коста Ив. Петровъ
6. Колю Г. Гиневъ	12. Илиа Ивановъ
- и 13. Жельзко Ив. Костовъ.

На 24. II. 1927 г., въ 10 часа се събрахме въ моя домъ.

— „Числото 13 е фатално“, каза Д. Йонковъ. „Съ Исусъ Христосъ работили 13 души. Хаирлия да е! Прекръстихме се. Избрахме бюро. Прочете се устава и прие. Кръстиха го: „Кредитно Кооперативно сдружение „СЪГЛАСИЕ“ въ с. Сремъ.

Следъ това се подписа учредителния протоколъ и устава. Следъ благопожеланията, всички вкупомъ се отправихме за общинското управление за завѣрка подписитѣ. Изъ пжтя Жельзко Ив. Костовъ се отказа. По-добре, махнахме фаталното число 13. Замѣстникъ кмета бѣ пианъ, не знаеша предназначението си и прѣтъ разни предлози отказа да завѣри подписитѣ, а секр. биринка, погледна неохотно, но не отказа. Следъ 2 дни титуляра кметъ Д. Страиевъ завѣри подписитѣ. Зам. кмета уплашенъ отъ отговорностъ за отказа, на 1. III. съставя актъ на кас. дѣловодителя Д. Йонковъ, че довелъ тълпа въ

общинското управление и пр. и иска наказание по З. З. Д. Следъ разследване, акта пропадна. Правеха се и други спънки по даване кредитъ отъ БЗКБ., но всичко се преодолѣ.

Кредитна Кооперация „Съгласие“
Председателъ: Д. ЙОНКОВЪ,
Кас.-дѣловодителъ: ИВАНЪ Г. БАЕВЪ
Магазинеръ: ЯРГИРЪ ГЕОРГЕВЪ

Изпроводи
се устава и
др. книжа въ
Окр. с ж д ъ,

който образува Ч. Т. Гр. дѣло № 62/1927 г. и съ опредѣленіе № 808 отъ 9. V 1927 г., публикувано въ Държ. вестникъ бр. 154 отъ 26. XI. с. г. утвърди, и записа сдружението (фирмата) за търголюско въ регистъра подъ № 284/1927 год.

На 15. I. 1928 г. се свика I-то извъчредно общо събрание, което изработи разнитѣ тарифи, лихви, бюджетъ и пр. Започнаха да се записватъ нови членове. На 30 януарий 1928 год. се записа първата приходна операция въ касовата книга.

Първиятъ заемъ отъ 1500 лв. се даде на 12. III. с. г. на Аг. п. Димитровъ. До края на годината се записаха 40 члена. При активъ 34,729 лв. и толкова пасивъ — портфейлъ. Първата вноска — 12 души по 50 лв. всгжителни = 600 лв. — днесъ всѣки левъ е покритъ 1239 пѣти.

Кооперацията извърши 10 годишнината си съ 107 члена. Считаю за умѣстно да се знае развитието ѝ.

Равносмѣтка на пасивитѣ къмъ 31. XII. 1937 година:

Година	Дѣлове	Ч. д. вн.	Резерв. фондъ	Фондъ о. п. и.	Разни фонд.	Аморт.	Б. З. К. Бячле	Срочни дългове	Безср. дългове	Разни пасиви	Град. общ. БЗК Б-в	Всичко
1928	24200	800	2000			—	—	—	6277	1452	—	34729
29	74600	2200	4869	1218	7804	—	123815	3332	45062	10855	—	273755
30	89100	3675	6562	2564	11866	—	121019	22014	70937	17103	—	344843
31	109400	5407	9015	4675	20126	—	187161	52247	108816	18580	—	515427
32	120200	3659	11229	6439	24437	—	210105	55787	63524	12500	—	507875
33	128600	4598	12879	7657	27545	—	168008	60794	89634	10077	—	509838
34	140400	4691	13899	8279	29454	—	182364	44332	127896	7566	—	558883
35	147000	4821	49525	—	1389	2538	218464	48589	178671	1801	—	654358
36	146900	4050	49575	—	4149	3050	253195	3563	155575	1124	—	654855
37	146900	4010	50437	2440	5396	5159	230630	38136	154347	15789	90000	743245

Отъ горното се вижда, че годинитѣ 1929 до 1934 бързо се увеличили собственитѣ ѝ сръдства. Също спестовнитѣ дългове бързо нарастнаха. Кооперацията се ползува съ довѣрие. Положението ѝ бѣ малко затруднено презъ 1934—1937 год., поради поискване облекчение на половината земи. Къмъ края на 1937 г. настъжи нормално развитие, защото се получи облигациитѣ и мина 190,000 лв. отъ тѣхъ къмъ задължението ни на БЗК Банка. Презъ 1939 г. дългътъ къмъ БЗК Банка остана 70,000 лв. има и толкова облигации свободни.

РАЗНИТѢ ФОНДОВЕ: Фондъ „за посмъртна каса“ отъ който се дава за погребения по 500 лв. на починалъ членъ или съпругата му, срещу вноска 20 лв. годишно. Други фондове сѣ: „постройка кооперативна сграда“ и „общополезни наченания“, които се изразходваха за направа на кооперативна сграда

презъ 1935 г. за около 70,000 лв. Презъ 1939 г. се направи складъ за 40,000 лева.

Стопанска дейность. Основателитѣ работиха първитѣ две години обща нива подъ наемъ, безъ надници — кооперативно. Презъ 1931 г. се даде авансъ по 5 лв. на нива тютюнъ 120,000 лева. Презъ 1935—1939 г. кооперацията събира памукъ, даде аванси за вълна на кооперативни начала, авансъ за тютюнъ, а презъ 1937 год. отвори магазинъ, който урегулира ценитѣ на стокитѣ. За 1937—1939 г. се даде 3% консумативенъ дивидендъ на всички купувачи на стоки отъ магазина. Приключва се съ печалби. Стопанската дойность се развива. Кооперацията членува въ окол. синдикатъ „ПЧЕЛА“ въ гр. Елхово. За сега се ръководи отъ Г. Ивановъ—председателъ и Ив. Г. Базевъ—кас. дѣловодителъ.

Ако управата е чужда на егизъмъ и лични интереси, а предани на дѣлото, кооперацията ни ще играе голѣма стопанска роля. — Желанието ми.

Читалище

На 12. VII, 1927 г. се основа читалище „Изгрѣвъ“, съ 20 членв. Масата проявява слабъ интересъ. Членскитѣ вноски съгласно утвърдения му уставъ сж 60 лв. годишно. Сега членскитѣ вноски се намалиха на 30 лв. годишно. Има събрани 6—7,000 лв. за постройка на читалище. Има шкафъ съ доста книги, които слабо се четатъ отъ младежъта. Доставка се единъ вестникъ ажедневникъ, който се чете съ охота. Тая 1938 год. купи се радио за 7,500 лв. Доста се посещава вечеръ въ празникъ отъ публика за пѣсни и новини.

Дружества

Въ 1914 г. се основа „сдружение застраховка на едъръ рогатъ добитъкъ“. Действувахъ 7 г. Въз бѣхъ кас. дѣловод. Заплатиха се 29 добитъка, умрѣли, най-вече биволи отъ епидемия. Презъ войната женитѣ подържаха плащането на премиитѣ. Въ 1921 г. мжжетѣ останаха индиферентни къмъ интереситѣ си. Дружеството ликвидира, като остана капиталъ въ Банката. Не е ли срамъ, че още не е възобновено? Имаме интелигенция?!

Тютюно-производително дружество „Лула“

Презъ 1934 г. се основа това дружество, което да защитава интереситѣ на тютюнопроизводителитѣ. Уставътъ утвърденъ отъ м-зото. Членски вноски само 5 лв. годишно. Нашитъ селянинъ, съска за успѣхитѣ на сдруженитѣ про-

фесии, самъ не се подава на сдружения. Насила го каратъ да се сдружава, какъвто е закона за землед. задруги, реагира противъ собственитѣ си интереси. Така е и съ това дво „Лула“. Сжществува въ лицето на н-вото, за да протестира по-нѣкогъ противъ произволитѣ за шкартото, противъ ценитѣ на тютюнотърговицитѣ при покупкитѣ на тютюнъ. Нѣив съзнание да си помогне, а само хленче по кръчмитѣ, дружеството ще умре. Следъ войнитѣ тютюнътъ бѣ 80—120 лв. кгр, днесъ средно 20—30 лв. кгр, въ 1938 г. се дадохъ 35—50 лв. а долнокачественитѣ дори до 10 лв. Селяни, съзнайте се! организирайте се!

Комитетътъ за постройка паметникъ на падналитѣ отъ войнитѣ се основа въ 1935 г. базъ уставъ. По настояване на М-вото на войната въ 1938 г. се изработи типовъ уставъ и прати за утвърждение. Имаме събрани около 2,500 л. Край село до гробищата имаме поставена възпоменателна плоча.

Д-во „Старини“. Лични пенсионери иматъ основно дружество „Старини“. Има събрани около 500 лв. и внесени въ кооперацията. Проявява се слабъ интересъ за защита на собственитѣ интереси на 15 лични пенсионери. Д-вото е на умيرانе.

Поука и укори къмъ селянитѣ ми

Селянитѣ ни въ турско време и до войнитѣ бѣха набожни. Посещаваха черква. Сега се посещава отъ жени, а слабо отъ мъжете. Има истина отъ поговорката „рибата се смириша отъ главата“. Сжщо културата, контакта на селянина съ града и противовѣрски учения повлияха за отслабване на вѣрата.

Разбрали истината: „който е простъ той е мостъ“, иматъ желание за учение, но сж бѣдни. Малцина отъ завършилитѣ основното ни училище, иматъ щастие, при най-голѣмо желание на родителитѣ имъ да следватъ по нагоре.

Селянитѣ ни сж трудолюбиви, гостоприемни. Рано отиватъ, късно се връщатъ отъ работа. Женитѣ особно, голѣмъ трудъ полегатъ както за мъщна, тъй за полска работа. По цѣли дни и вечери вършатъ домакинска работа. До войнитѣ всичко се шиеше съ игла на ржка всички дрехи, ризи, черги, сукмани, пазви, поли и пр. Днесъ въ село има около 50 шевни машини. Цѣлъ денъ работила на полето, домакинята вечерята на бързо ще приготви нѣдичко за ядене, и е замѣси хлѣба да втаса, сутринята рано ставе, пали фурна или подница и го пече. Следъ войнитѣ имаме селски фурни, които сж едно голѣмо улеснение за женитѣ. Сутринята пакъ

пригответи нѣщо за ядене за мивата, издои крава, коза, изкара телци, говеда, сгжли дете и натоварена съ люлка и бакърче въ ржка за ядене, заедно съ мъжа си отива на работа въ полето. Целъ денъ жени, копая, сѣе бобъ, царевица, тютюнъ, памукъ и пр. Жената чувствува мъжа си като господаръ. Изпълнява му заповѣдитѣ. Той работи по тежката работа на полето, а като се завърне у дома, домакинята го посреща на двора, азима му дрехата, горбата, помага да върже воловетѣ, да си събуе царулитѣ, дава възглавничка, полива му да си омие ржцетѣ, дава му огънь за цигарата, слага ядене и пр., а мъжътъ почива. Освенъ къмъ мъжа си земеделець уважава и други, които отиватъ на работа, като отдалечъ види ралото, кллата или волокетѣ, спира се и му чака пжтъ и поздравява. Ако мине пжтъ на работникъ, счита се за голѣмо оскърбление. Надъ всичко това, тя често се оскърбява отъ мъжа, който я бие и псува. Зиме по цѣли вечери работи, а мъжа има достатѣчно време, по кръчмитѣ да дреме. И при всички тия отношения за другарството имъ, рѣдко ставатъ разводи. Жената е онеправдана, тя много търпи. Тя е твоя другарка за радостъ и скърби. Който му е дошло до глава поговорката: „кжща безъ жена огънь да я гори“, той тогава цени жената, но следъ смъртта ѝ, е късно вече. Съпрузи уважавайте се! Бждете търпеливи, правете си отстъпки, по лекъ ще бжде съпружеския ви животъ.

Селянитѣ ни сж бѣдни и не могатъ да се хранятъ добре. Нѣмаме снажни хора, а дребни. Изродяваме се. Още една причина за това е, че се женатъ малки. На всѣкога домашнитѣ нужди наплагатъ раното оженване. Станало е традиция да се женатъ малки. Ергенъ свършилъ военната служба, завърналъ се съ мустакъ, билъ стиръ! Заобикалятъ се законитѣ. Затова иматъ вина лѣкаритѣ, които даватъ позволение, че билъ годенъ за жена, попъгъ потвърждава свършениятъ фактъ, или домашнитѣ нужди, а владиката разрешава венчавката. Това заобикаляне закона донаси голѣмо зло за бждното поколение.

И двата ни пола сж красиви. Запазени сме отъ смѣшене съ егарянциитѣ презъ робството. Показва започна да се забелязва. Появиха се развратни жени. Има и виновни мъже. Да се предпазимъ!

Кради професионални нѣмаше, а обикновенни кокошари—овчарчета. Такива навсѣкжде има. Исклучение стана презъ 1937 г. Извърши се кражба за около 30,000 лв. За срамъ, крадецътъ излезе бившиятъ кметъ, който ни даваше свидетелства за честностъ. Излъга се! Нека бжде поука да

не слушаме дявола. Пияниците сж мълцина. Първи въ око-
лията презъ 1927 г. правихме плебейтъ и затворихме кръч-
митъ 3 г. Пияниците пакъ пиеха презъ задни вратички. Пакъ
съ изборъ ги отворихме Въ селото ни за алкохолъ се херчи
годишно сума, съ която може да си правимъ всѣка година
по едно училище, или исплащаме данъцитъ къмъ общината.
Водениятъ регистъръ отъ общината закупения алкохолъ за
1937 г. отъ кръчмаритъ отбелязва: Изпито

Вино	13471	литри по 12 лв.	=	161,650 лв.
Мастика	2,667	" " 80 "	=	211,360 "
Конякъ	285	" " 60 "	=	17,100 "
Джибровка	366	" " 60 "	=	21,960 "
Разни медицин.	45	" " 80 "	=	3,600 "
Бира около	1,250	бутилки 8 "	=	10,000 "
Тютюнъ около	350	кгр. " 150 "	=	90,000 "

Всичко изпито за 517,670 "

Или изпушено и изпито по 275 л. на глава и на
дечицата, плюсь домашното производство на вино и ракия.
Опомнете се! Бждете въздържатели! Всѣка изпита чашка отъ
тая отрова е потъта и сълза на жената и децата ни. Презъ
1938 г. се изпило за около 350,000 лв. плюсь домашното
производство.

Отъ венерическитъ болести сме запавени. Менормални (сла-
боумни) нѣкои се проявиха. Отъ не добра храна и лоши гигиени-
чески условия, туберкулозата взема жертви. Селото ни е обя-
вено за маларично. Блатисти мѣста нѣмаме, а нѣкои локви
сжществуватъ, които съ малко трудъ могатъ да се запъл-
нятъ. Има върбалъкъ край р. Тунджа отъ гдето произлизатъ
комаритъ.

Партизанството бѣ голѣма язва. Партийнитъ събрания
масово се посещаваша. Отъ партизанството очакваша лични
блага. Огиватъ, гдето иматъ интересъ. Научни и професио-
нални събрания по-слабо се посещаватъ. Селянитъ иматъ за
себе си високо мнение. „Азъ знамъ“, акълъ нещъ“, в пари
искамъ. Всичко критикуватъ, изпървомъ не вѣрватъ. „Той
знае, че е свободенъ“, а не се оценява, че е простъ, и неукъ.
Той вижда по силнитъ си съселяни издигнати умствено, сто-
пански, икономически и като общественици, съске, за-
вижда имъ, а не потърсва причинитъ въ себе си, защо е
останалъ назадъ. Тежко на ония наши селяни, нагърбили се
съ общественитъ работи, ризгьватъ ги на кръсть! Каквото
добро и да захванатъ, да строятъ общественни благоустрой-
ства — като чешма, общ. домъ, оборъ, шосиране пътъ, коо-
перации, улици и пр., завистъта изпъква и клеветитъ и кри-

тинитѣ сж въ ходъ „не бивало така, не трѣбвало, така требвало“ осмждатъ.

Драги селяни, съветвамъ Ви, уважавайте тия хора, не ги клеветете, не гледайте съ партизански и завистливи очи. Щомъ въ душата си ги признавате за полезни, насърчете ги! Следъ смъртта имъ, ще ги оцените, но при животъ не ги оскърявайте! спрете демаггията! Станете по съвестни, не гждилквайте простака! Той много нѣща не познава. Той вѣрва въ лъжата. Той е невиненъ. Не тровете измжчената му душа съ лъжи за ваши амбициозни смѣтки или отъ умраза къмъ други! Говорете истината! Осмиете се!

Уважавайте по старитѣ! Почитайте родителитѣ си и ги гледайте на старини! Съпрузи пазете свежостта на брака. Уважавайте се взаимно! Бждете трудолюбиви, пестеливи, трезви! Възпитавайте децата си! Пазете ги отъ поквара! Дайте имъ условия за животъ! Пазете чуждото! Съ чествень трудъ изкаривайте прехраната си! До где е човѣкъ живъ, все се учи. Четете книги! Изпѣдете това „азъ знамъ“, ами тръгнете следъ ония, които виждате, че повече знаятъ! Вършете го и вие, не оставяйте надире! Всѣки да посѣва на година поне по едно дърво! То ще ви даде топлина, сѣнка, прохлада, дъждъ, медъ, стреежъ, сладкъ плодъ, храна за добитѣкъ и пр. Сжпета дърва отъ сѣчене белогледно. Едно дърво пггубено невинно, безъ потрѣба, убивешъ едно дете.

Земедѣлещтъ да не очаква само отъ зърнени храни. Тѣхъ унищожава суша, градъ, студъ и др. болести. Тсгава настжпва гладъ. Сѣйте и др. култури! Лоза за грозде и вино, цвѣкло за сладко. Овощни и черничеви градини, фасѣци, памукъ, тютюнъ, баня, бостанъ и др. Пѣленъ дворъ съ кокошки! Отгледавайте пчели за медъ, овце за вълна, крави за млѣко и волове. Застраховайте посевитѣ и добитѣка си! Ако едното не даде, другото ще те изхрани! Вършете това, което правятъ по културнитѣ Ви селяни. Слушайте съветитѣ на агронома, на лѣкаря, учителя и по просвѣтитѣ хора.

При нещастие имай търпение и самообладание. Не губи присжствие на духа си, защото последствията му сж лоши. Като гледашъ напредъ, обърни се назадъ да видишъ останалитѣ подире ви съ по-лошо положение, ще преценишъ положението си. Огледвай се самъ, за да се познаешъ!

Стреми си да вървишъ напредъ. Работи като че ще живѣешъ 1000 години! Спазвай хигиената. Бжди веселъ! Зло не мисли другиму! Не забравяй обичантѣ, изпълнявай ги до колкото сж съемѣстими съ днешното време! Имай нови приятели, забравяй старитѣ! Помагай на нещастници, болни бѣдни.

Прави често възпоминания на миналото си отъ детинство. Ще получишъ поука и облекчение на душата си. Почитай паметта на покойнитѣ си родители, дѣди и празѣди!

Бой се отъ върховната сила на природата — Бога. Животътъ е пжтъ отъ люлката до гроба. За да оставишъ следа, че си го миналъ, то следъ смъртта си да останатъ добри дѣла, поука, или материални блага за човѣчеството, ако не повече то поне едно посадено дръвче, все е приносъ на блава. Иначе пжтътъ ти е изминатъ въ снъ, безъ следа.

Да не рушишъ, а да творишъ! Готовото лесно се извада, гледай да го увеличишъ! Живай съ смѣтка, за да ти стига оново, ще изкарвашъ, иначе катастрофата е сигурна. На котела пара се дава съ смѣтке; вселената има закони по които да се движатъ пжтниците ѝ. Всяко отклонение отъ пжтя или бързина — катастрофа. И живота да бжде съ смѣтка. Тренирай се още отъ малкъ и младъ, за да издържишъ и победишъ!

Заветъ

Пази България да бжде независима! Бжди честенъ — трезвенъ. Право казвай, други му зло не прави. Не лжжи. Не кради. Не завиждай. Бой се отъ Бога. Бжди съвестенъ. Уважавай по старитѣ! Почитай родителитѣ си и ги гледай на старини! Свързуи уважавайте се, пазете светостта на браки!

Вслушвай се въ гигиената. Шестъ дни работи, седмия се почивай! Обичай природата не се отчуждавай отъ нея!

Проскъщавай децата си! Четри книги до старост!

Обичай трудътъ! Върви напредъ! Животътъ е сражение! Победи!

Взими поука отъ миналото Бжди милостивъ. Помогай на беднитѣ. Обичай себе си! Обичай всички!

Най-много обичамъ внучетата си. Синоветѣ сж слънце. Езикътъ му сж лжчитѣ, които помѣкога изгарятъ. Внуцитѣ сж месецъ, който свети, но не гори. За туй народната благоговия казва: „да дава Богъ на внуци и правнуци.“

Заклучение

Привършихъ книга си. Написахъ я отъ любовъ къмъ родного си село съ което свързахъ цѣлия свой животъ. Ще се чувствувамъ задоволенъ, ако тя изпълни своята цель: да запознае много хора съ живота, миналото на с. Сремъ преди освобождението и до наши дни. Ще минатъ много години.

Ние старитѣ ще си отидемъ. Дано иднѣтъ поколения, които четатъ тия редове, за старото време, да се убедятъ въ трудния и тежъкъ кръстъ на своитѣ дѣди и да ценатъ всичко родно, което съмъ се мжчелъ на янедря въ крехкитѣ души на своитѣ ученици презъ дългото си учителствуване.

Нѣма нищо по свято и по хубаво отъ родния кѣтъ. Родното ми село Сремъ преживя хубави и лоши дни. Описахъ ги. Това е и история. И колко хубаво би било ако всѣки нашъ градъ или всѣко село имаше и своя написана история! А нашитѣ

села почти нѣматъ писани истории.

А колко исторически ценности се криятъ изъ тия кѣтчета на Отецеството ни, които ценности, ще помогнатъ на българския историкъ въ работата му.

Апелирамъ къмъ интеллигенция и учителството въ селата да подеме тая инициатива, а общинитѣ да ги подпомогнатъ финансово.

Ще бжда радостенъ, ако съмъ изпълнилъ скромната задача като синъ на хубавото ни с. Сремъ.

Д. Йонковъ съ внуцитѣ си

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.		стр.
Заселване	3	Сурваки (Нова година).	33
Мѣстоположение	4	Водици	34
Землище — граници	4	Ивановдень	34
Родословие	9	Бабиндень	34
Старини	9	Лазаруване	35
Подземни богатства	10	Гергьовдень	37
Поминѣкъ	10	На пълето — пѣсни	39
Носия	12	Харманъ	40
Свирни	16	Седѣнки	41
Имоти	16	Следъ полска работа—пѣсни	41
Население	17	Медицина	44
Общинско управление	18	Войнитѣ	46
Благоустройство	20	Църква	48
Водоснабдяване	23	Училище	50
Воденици	24	Кооперация	58
Пѣтища	25	Читалище	61
Сватби и обичаи	25	Дружества	61
Хора	27	Поуки и укори къмъ селя-	
Пости	28	нитѣ ми	62
Смъртъ	28	Заветъ	66
Коледа	29	Заклучение	66

Книгата История на село Сремъ, Ел-
ховско, отъ Димитъръ Йонковъ из-
даде авторътъ, отпечата печатница
„Просвѣта“ — Ямболъ, презъ м-ць
декемврий на хилядо деветстотинъ
— тридесетъ деветъ година

НОВА ЦЕНА

3,00

ЛВ.